

VALGETS KVAL

Hvorfor innførte Tunisia og Egypt valgsystemene de gjorde etter den arabiske våren, og hvilke konsekvenser hadde dette?

Masteroppgave i demokratibyggning
Institutt for sammenliknende politikk ved Universitetet i Bergen

Freja Landewall
Juni 2015

“The idealism engendered by the Arab spring has mostly sunk in bloodshed and extremism, with a shining exception: Tunisia, which in 2014 adopted a new, enlightened constitution and held both parliamentary and presidential polls...Its economy is struggling and its polity is fragile; but Tunisia’s pragmatism and moderation have nurtured hope in a wretched region and a troubled world” (The Economist, 2014).

“Egypt’s principal political actors have repeatedly violated almost all of the received ‘best practices’ of democratic transitions. In fact, the very lessons that the visiting experts most frequently emphasized – such as the importance of transitional justice, civilian control over the military, inclusive political approaches, and avoiding winner-takes-all strategies – are among the most glaring failures of Egypt’s attempted democratic transition to date” (Carothers, 2014).

Forord

Jeg har alltid hatt lyst til å redde verden. Dessverre er verden for stor og kompleks til å kunne reddes gjennom en masteroppgave. Dette er uansett mitt bidrag til å oppmuntre til videre forskning på demokratiseringsprosesser - som forhåpentligvis vil resultere i en mer vellykket form for demokratiassistanse. Fordi demokrati er nøkkelen.

Jeg vil gjerne takke veileder professor Lars Svåsand ved Universitet i Bergen for gode innspill og tilbakemeldinger. Jeg har satt stor pris på våre samtaler. Jeg vil også takke førsteamanuensis Terje Knutsen og professor Frank Aarbrot for inspirerende forelesninger og gode råd gjennom masterstudiet.

I forbindelse med arbeidet med oppgaven har jeg hatt et internship ved Kgl. norsk generalkonsulat i Tunis. Takk til visekonsul Reidun Breivik Andersen for denne unike muligheten som ga meg en større forståelse for det tunisiske samfunnet. Jeg har også hatt et internship ved International Law and Policy Institute (ILPI) i Oslo. Takk til Njål Høstmælingen for denne muligheten og en spesiell takk til Programme Director Joachim Nahem for gode diskusjoner og støtte.

Min største takk går til familie og venner for all omtanke, omsorg og oppmuntring. En særdeles stor takk går til min far som gjennom sitt engasjement og utømmelige kunnskap har utfordret og inspirert meg i alle år.

Sammendrag

Midtøstens regimestabilitet ble kraftig utfordret av den arabiske våren som startet i 2010. Autoritære statsledere som hadde sittet ved makten i decennier i Tunisia og Egypt måtte bøye av for et massivt folkeopprør. I løpet av 2011 ble nye valglover vedtatt. Tunisia innførte forholdstallsvalg og Egypt innførte et blandet system. Etter avholdte valg i 2011 har de to landene gått i svært ulik retning. I Egypt har militæret reetablert sin maktposisjon i landet, mens Tunisia har hatt en reel demokratisk utvikling. Hvorfor innførte Egypt og Tunisia valgsystemene de gjorde etter den arabiske våren, og hvilke konsekvenser hadde dette? Oppgaven er en komparativ casestudie med et *most similar system design* der problemstillingen besvares gjennom en analyse av litterære sekundærkilder. Oppgaven konkluderer med at både aktører, struktur og kontekst påvirket valg av valgsystem i Egypt og Tunisia. Disse faktorene påvirket også valgsystemenes konsekvenser når det kommer til legitimitet og maktfordeling. Hvorvidt valgresultatet blir sett på som legitimt kan henge sammen med hvor inkluderende prosessen med å velge valgsystem er. Valgresultatet i Egypt og Tunisia viser at det er en sammenheng mellom maktstrukturene som fantes når valgsystemet ble etablert og de maktstrukturene som fantes etter valget, noe som tidligere er blitt hevdet av blant annet Joseph Colomer (2005) og Kenneth Benoit (2007). Da denne studien er av to muslimske land i Midtøsten og Nord-Afrika, der begge landene gikk gjennom et maktskifte etter en revolt, vil forhåpentligvis studien kunne danne grunnlag for videre forskning på hvilke faktorer som er særdeles viktige for demokratiutvikling i denne regionen.

Abstract

The regime stability in the Middle East was sharply challenged by the Arab Spring that started in 2010. Authoritarian leaders who had been in power for decades in Tunisia and Egypt had to yield to a massive popular revolt. During 2011 new electoral laws were adopted. Tunisia introduced a proportional representation system and Egypt introduced a mixed system. After elections in 2011 the two countries have gone in different directions. In Egypt the military re-established its position of power, while Tunisia have had a real democratic development. Why did Egypt and Tunisia choose the electoral systems they did after the Arab Spring, and what were the consequences of these? The thesis is a comparative case study with a “most similar system design” where the research question is answered through an analysis of literary secondary sources. The thesis concludes that both actors, structure and context influenced the choice of electoral system in Egypt and Tunisia. These factors also influenced the election systems' impact when it comes to legitimacy and power sharing. Whether the election results are seen as legitimate may be related to how inclusive the process of selecting the election system was. The election results in Egypt and Tunisia show that there is a relationship between power structures that existed when the electoral system was adopted and the power structures that existed after the elections, which previously have been claimed by Joseph Colomer (2005) and Kenneth Benoit (2007). Since this study focus on two Muslim countries in the Middle East and North Africa, where both countries experienced a power shift as a result of a revolt, this study could hopefully form the basis for further research on the factors that are of particularly importance for the development of democracy in this region.

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Sammendrag	4
1. Innledning	8
2. Teoretisk rammeverk	11
2.1. Definisjoner og avgrensninger	11
2.2. Hva påvirker valg av valgsystem?.....	13
2.3. Hva påvirker konsekvensene av et valgsystem?	16
3. Metode	18
3.1. Analyseenhetene.....	18
3.2. Variablene	19
3.3. Modell	20
3.4. Validitet og reliabilitet.....	21
4. Tunisia	23
4.1. Innledning.....	23
4.2. Valgsystem etter revolten.....	24
4.3. Hvorfor innførte Tunisia dette valgsystemet?	25
4.4. Hva var konsekvensene av valgsystemet?.....	32
4.5. Oppsummering	40
5. Egypt	42
5.1. Innledning.....	42
5.2. Valgsystemet etter revolten	44
5.3. Hvorfor innførte Egypt dette valgsystemet?	47
5.4. Hva var konsekvensene av valgsystemet?.....	54
5.5. Oppsummering	61
6. Sammenligning Tunisia og Egypt	62
7. Oppsummering og konklusjon	66
8. Epilog	69
Referanser	71
Vedlegg	77
Vedlegg 1 – Egypt: oversikt over endringer gjort i valgløvene.....	77

Liste over figurer og tabeller

Figur 1 – Valghjulet. Den sykliske gangen i et valgsystem.	12
Figur 2 – Faktorer som påvirker valg av valgsystem og valgsystemets konsekvenser.	21
Figur 3 – Oppslutning til demokrati som foretrukket styresett i Tunisia	36
Figur 4 – Geografisk inndeling av valgsonene i parlamentsvalget i Egypt 2011-2012	46
Figur 5 – Oppslutning til demokrati som foretrukket styresett i Egypt.....	57
Tabell 1 – Valgresultat grunnlovsforsamling Tunisia 2011	39
Tabell 2 – Oversikt over valgsystem for parlamentsvalget i Egypt 2011-2012.....	45
Tabell 3 – Oversikt over valgdager i parlamentsvalget i Egypt 2011-2012.....	46
Tabell 4 – Valgresultat nederste kammer ved parlamentsvalget i Egypt 2011-2012.....	59
Tabell 5 – Valgresultat øverste kammer ved parlamentsvalget i Egypt 2011-2012.....	60

1. Innledning

Midtøstens regimestabilitet ble kraftig utfordret av den arabiske våren som startet i 2010. Autoritære statsledere som hadde sittet ved makten i decennier i Tunisia og Egypt måtte bøye av for et massivt folkeopprør. I løpet av 2011 ble nye valglover vedtatt. Tunisia innførte forholdstallsvalg og Egypt innførte et blandet system. Etter avholdte valg i 2011 har de to landene gått i svært ulik retning. I Egypt har militæret reetablert sin maktposisjon i landet, mens Tunisia har hatt en reel demokratisk utvikling. Hvorfor innførte Egypt og Tunisia valgsystemene de gjorde etter den arabiske våren, og hvilke konsekvenser hadde dette?

Valg utgjør selve fundamentet i et demokrati og skal sikre at folkets vilje utgjør grunnlaget for offentlig myndighet. Hvilken valgordning et land innfører er et av de viktigste institusjonelle avgjørelsene ethvert demokrati må ta. Hvordan folkets vilje kommer til uttrykk avhenger av hvilket valgsystem landet har. Tidligere valgforskning, gjort av blant annet Maurice Duverger (1954), Douglas Rae (1967) og Gary Cox (1997), hevdet at valgsystemet hadde direkte innflytelse på utformingen av partisystemet. Etter hvert som flere studier ble gjort, og spesielt når nye demokratier ble inkludert i analysen, ble det oppdaget alt flere tilfeller som ikke fulgte de tidligere antakelsene om årsakssammenhengen mellom valg- og partisystemet. Nyere forskning, av blant annet Joseph Colomer (2005) og Kenneth Benoit (2007), har på sin side hevdet at kausaleffekten er motsatt eller bidireksjonal; det er allerede etablerte politiske maktstrukturer som påvirker utformingen av valgsystemet, ikke omvendt. Da det er knyttet forventninger til at ulike valgsystem gir ulike utfall, vil en aktør etterstrebe å innføre det valgsystemet aktøren tror vil gi det resultatet som er i overensstemmelse med hans interesser.

I konsoliderte demokratier vil endringer og modifikasjoner av valgloven foregå innenfor etablerte og legitime institusjoner. I en transisjonskontekst der landet skal etablere et helt nytt valgsystem vil dette foregå i et mye mer usikkert og uoversiktlig miljø. Etter en revolt oppstår ofte et politisk og institusjonelt vakuum. Institusjoner som ellers ville ha forvaltet prosessen med å vurdere, etablere og innføre en ny valgordning kan være enten totalt fraværende eller oppfattes som partiske i prosessen. Dette indikerer at de aktørene med mest makt etter en revolt, er også de som får en plass ved forhandlingsbordet. Den parten med sterkest

forhandlingsmakt vil kunne utøve press på de andre aktørene og dermed sette spillereglene for fremtidige valg (Benoit, 2004:384 og 2007:383-385).

Oppgavens problemstilling er som følger: Hvorfor innførte Tunisia og Egypt valgsystemene de gjorde etter den arabiske våren, og hvilke konsekvenser hadde valgsystemene?

Oppgaven er todelt. I den første delen kartlegger oppgaven de faktorene som har vært rådende for valg av valgsystem i Tunisia og Egypt etter den arabiske våren. Valgsystemet vil her være den avhengige variabelen. I følge blant annet Colomer (2005) og Benoit (2007) vil etablerte maktstrukturer påvirke valg av valgsystem. I en forlengelse av dette er det naturlig å tenke at valgresultatet vil ha betydning for en eventuell videre utvikling av demokratiet: Har de ulike valgsystemene i Tunisia og Egypt hatt betydning for at førstnevnte har hatt en reell demokratisk transisjon, mens sistnevnte er atter på vei mot et militært diktatur? I den andre delen vil oppgaven derfor se på hva konsekvensene av valgsystemene er i et transisjonsperspektiv. Valgsystemet vil her være den uavhengige variabelen. En grunnleggende forutsetning for en videre utvikling av demokratiet vil være hvorvidt folket og politiske aktører har oppslutning til demokratiet som ”the only game in town”¹. Oppgaven vil derfor redegjøre for hvorvidt prosessen bak valglovene, gjennomføringen av valget og valgresultatet ble oppfattet som *legitime* eller ikke. Demokratisk utvikling er også avhengig av hvem som fikk mer og hvem som fikk mindre makt etter valget. For eksempel vil demokratiet ha dårlige levekår hvis den reelle makten ikke ligger i det valgte organet. Oppgaven vil derfor analysere valgresultatet for å kartlegge *maktfordelingen* etter valget.

Oppgaven skal se på prosessen som ligger bak de første valglovene som ble vedtatt og konsekvensene av de første valgene som ble avholdt i Tunisia og Egypt etter den arabiske våren. Det er i hovedsak to forhold som gjør det spesielt interessant å foreta en slik kartlegging og analyse av nettopp Tunisia og Egypt. For det første finnes det noen grunnleggende likhetstrekk mellom de to landene: To naboland, som ligger i en region med svært liten demokratisk erfaring, opplevde på samme tidspunkt en revolt hvor en autoritær statsleder som hadde sittet ved makten i årtiender, resignerte etter massive folkeopprør. I tiden som fulgte ble nye valglover vedtatt for å avholde valg av henholdsvis grunnlovsforsamling i

¹ Se Linz, Juan J. og Alfred Stepan (1996): “Toward Consolidated Democracies”. *Journal of Democracy*, 14-33 sin definisjon av et konsolidert demokrati. Frasen “the only game in town” dekker både de atferdsmessige, holdningsmessige og konstitusjonelle aspektene som må til for at et demokrati skal kunne ansees som konsolidert.

Tunisia og parlament i Egypt. Selv om dette formelt sett er ulike organ er det av interesse å se på nettopp disse valgene av to grunner. For det første er tidsperioden og -intervallet mellom hendelsene nokså like. I Tunisia flyktet Ben Ali fra landet i januar 2011, ny valglov ble vedtatt i mai og valg ble avholdt i oktober samme år. I Egypt resignerte Mubarak i februar 2011, ny valglov ble vedtatt i mai 2011 og valg ble avholdt fra november 2011 til januar 2012. For det andre var hovedoppgaven til begge de to institusjonene å etablere landets nye spilleregler, enten ved å vedta en ny eller revidere den gamle grunnloven. Samtidig fungerte den tunisiske grunnlovsforsamlingen som et de facto parlament helt frem til parlamentsvalget i oktober 2014. Det andre forholdet som gjør at det er interessant å se på Tunisia og Egypt er at den demokratiske utviklingen har gått i helt ulik retning. En nærmere analyse av hvilke faktorer som påvirker valg og utfall av et valgsystem, vil kunne danne grunnlag for videre forskning på hvilke faktorer som er særdeles viktige for demokratiutvikling i denne regionen. Studien vil således kunne bidra til større innblikk i hvordan valgsystem blir til og konsekvensene av disse i tre spesifikke kontekster, nemlig: transisjon etter en revolt, transisjon i islamske samfunn og transisjon i Midtøsten og Nord-Afrika (heretter MENA-regionen).

Oppgaven vil starte med en kort redegjørelse for grunnleggende teori knyttet til faktorer som påvirker valg og utfall av et valgsystem. Deretter følger en gjennomgang av metoden oppgaven bygger på. Hoveddelen består av den empiriske analysen som er delt opp i to separate kapitler om henholdsvis Tunisia og Egypt. I denne analysen vil oppgaven først se på hvilken valgordning som eksisterte før og etter revolten. Deretter følger en redegjørelse av de faktorene som har påvirket valg av nytt valgsystem. Etter dette følger analysen av valgsystemets konsekvenser, som vil søke svar på følgende spørsmål: (1) Ble valget oppfattet som legitimt? (2) Hvem fikk mer og hvem fikk mindre makt? Oppsummering av de mest sentrale likhetene og forskjellene mellom Tunisia og Egypt vil bli gjort i et eget kapittel. Avslutningsvis følger oppsummering og konklusjon.

2. Teoretisk rammeverk

2.1. Definisjoner og avgrensninger

2.1.1. Valgordning og valgsystem

En *valgordning* består av fire tekniske elementer: valgformel (som går på hvorvidt landet benytter flertalls-, forholdstalls- eller blandet system og hvilken matematisk formel som blir brukt til å omgjøre stemmer til mandater), struktur på stemmeseddelen (som går på hvorvidt velgeren stemmer på et parti eller en kandidat, og hvorvidt velgeren må gjøre et enkelt valg eller har mulighet til å uttrykke flere preferanser), størrelsen på valgdistriktene (som indikerer antall representanter som blir valgt fra hvert valgdistrikt), og sperregrense (som avgjør hvor mange stemmer et parti trenger for å sikres representasjon).

Et *valgsystem* omfatter alle institusjonelle forhold som kan påvirke utfallet av valget. Dette kan for eksempel være stemmerettsbestemmelser, velgerregistrering, valgkommisjonens grad av uavhengighet, tilgang til media og informasjon, regulering og finansiering av valgkampen, velgerintimidering, opptelling av stemmer og klagemuligheter. En bred definisjon av valgsystem inkluderer også de tekniske elementene definert under valgordning (Reynolds, Reily og Ellis m.fl., 2005:5). For enkelthets skyld vil denne oppgaven på generell basis basere seg på den brede definisjonen av valgsystem.

En modell som viser den sykliske gangen i et valgsystem, og som også viser de forholdene som kan påvirke valgresultatet, er blitt fremstilt av valgekspertene i samarbeid mellom Europakommisjonen og International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA) (se modellen nedenfor). I spesielt nye demokratier vil forholdene rundt selve valggjennomføringen ha innflytelse på valgresultatet. Spesielt hvordan valget blir administrert er av særdeles betydning.² Oppgaven vil se nærmere på relevante forhold ved valgene under henholdsvis punkt 4.5 og 5.5.

² Se for eksempel The Electoral Integrity Project som forsker på tiltak for å sikre at internasjonale standarder for valggjennomføring blir opprettholdt, www.electoralintegrityproject.com

Figur 1 – Valghjulet. Den sykliske gangen i et valgsystem.



Kilde: Tuccinardi, Domenico, Paul Guerin, Fabio Bargiacchi og Linda Maguire (2009): ACE "Focus On..." Series: Making Electoral Assistance Effective: From Formal Commitment to Actual Implementation. ACE The Electoral Knowledge Network.

2.1.2. Revolt, revolusjon og opprør

Fra 2010 førte massive folkeprotester til en rekke omveltninger i Midtøsten og Nord-Afrika. Fellesbetegnelsen for disse hendelsene er blitt kalt Den arabiske våren (Store norske leksikon, 2014). Disse omveltningene er blitt omtalt både som opprør, revolusjoner og revolter. Den riktige termen er derfor omdiskutert. Noen hevder at en *revolusjon* er en fundamental endring i både politiske, økonomiske og sosiale strukturer - og er sånn sett noe mer enn et politisk maktskifte. Et *opprør* kan på sin side være av mer begrenset karakter, og kan gjelde mer generelle samfunnsmotsetninger mellom for eksempel ulike etniske grupper. Etter veiledning fra professor Lars Svåsand vil oppgaven derfor benytte seg av betegnelsen *revolt*. Revolt omfatter en større endring enn det opprør insinuerer, men er likevel ikke så omfattende som en revolusjon.

2.2. Hva påvirker valg av valgsystem?

2.2.1. Tidligere forskning: valgsystem og deres politiske konsekvenser

Forskning på hvilke politiske konsekvenser ulike valgsystem gir, har blitt et av de største fagfeltene innenfor komparativ politikk. Maurice Duverger (1954) presenterte i *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State* det som er blitt kjent som ”Duvergers lov”: Gjennom samspillet mellom mekaniske og atferdsmessige faktorer vil ulike valgsystem påvirke størrelsen på partisystemet. Restriktive lover (som i for eksempel flertallsvalg i enmannskretser) vil gi et topartisystem, mens mindre restriktive lover (som i for eksempel forholdstallsvalg i flermannskretser) vil gi et flerpartisystem. Flere empiriske studier ble gjort for å kartlegge forholdet mellom valglover og deres politiske konsekvenser som for eksempel Douglas Rae (1967) i *Political Consequences of Electoral Laws* og Arend Lijphart (1994) i *Electoral Systems and Party Systems*. I 1997 formaliserte Gary Cox sammenhengen mellom valgdistriktstørrelse og størrelsen på partisystemet gjennom det som er blitt kjent som ”M+1 loven” (der størrelsen på valgdistriktet (M) + 1 vil gi det antallet levedyktige kandidater som valgordningen kan produsere). For eksempel vil flertallsvalg i enmannskretser gi maksimum to levedyktige kandidater, og dermed skape et topartisystem (Ferree, Powell, og Scheiner, 2014:422-423).

2.2.2. Nyere forskning: bidireksjonal sammenheng

Etter hvert som flere studier har blitt gjort, og spesielt når nye demokratier ble inkludert i analysen, ble det oppdaget alt flere tilfeller som ikke fulgte de tidligere antakelsene om hvordan valgsystemet påvirket partisystemet. For det første så har nyere forskning sett på muligheten for en motsatt kausal effekt mellom valgsystem og partisystem. I *Electoral Laws as Political Consequences* trekker Kenneth Benoit (2007) frem at et valgsystem er et resultat av de politiske strukturene som allerede finnes i samfunnet. I Joseph Colomer (2005) sin studie presentert i *It's Parties That Choose Electoral Systems (or, Duverger's Laws Upside Down)* hevder Colomer at det er det eksisterende partisystemet som avgjør hvilket valgsystem som blir innført: Få sterke partier velger flertallsordninger, mens flere små partier velger forholdstallsordninger. Det kan argumenteres for at Colomer sin konklusjon om en motsatt kausaleffekt mellom partisystem og valgsystem, egentlig peker mot en bidireksjonal sammenheng. Politiske partier velger mellom ulike valgsystem nettopp på grunn av de forventede virkningene valgsystemene har på partisystemet. Det vil si at politiske aktørers

forventning til utfallet av et valgsystem, gjør at de også har preferanser til det systemet som oppfyller de målsettingene de måtte ha (Benoit, 2007:369).

2.2.3. Aktører, struktur og kontekst

Forskning på valg av valgsystem består hovedsakelig av enkeltcasestudier.³ Omfattende studier av flere case er få.⁴ I litteraturen finnes det dog svært mange forskjellige forklaringer på hva som påvirker valg av valgsystem.⁵ Disse faktorene kan deles inn i tre hovedkategorier: aktører, struktur og kontekst.

Aktører

En aktør blir i denne oppgaven oppfattet som en endringsagent på mikronivå. En endringsagent er en identifiserbar aktør som gjennom bevisste handlinger påvirker til institusjonell endring (i dette tilfellet endring av valgsystem) (Benoit, 2007:370). Eksempel på slike aktører er politiske partier (Colomer, 2005, Benoit, 2004 og Boix, 1999), ikke-partipolitiske aktører (Benoit og Hayden, 2004, Remington og Smith, 1996), eksterne aktører (Blais og Massicote, 1997 og Golder og Wantchekon, 2004) og ekspertgrupper (Benoit og Schiemann, 2001) (Benoit, 2007:370-378). Disse aktørene styres av ulike motiver som påvirker deres atferd. Motivene kan bestå av egeninteresser (som for eksempel makt) og fellesinteresser (som for eksempel forsoning mellom ulike samfunnsgrupper). I den aktørorienterte tilnærmingen vil valg av valgsystem være avhengig av egenskaper knyttet til aktøren. Valg av valgsystem kan for eksempel være avhengig av aktørens forståelse for hvordan et valgsystem fungerer, hvilket valgresultat aktørene forventer at det produserer, i

³ Benoit, Kenneth og Jacqueline Hayden (2004): "Institutional change and persistence: the origins and evolution of Poland's electoral system 1989-1999". *The Journal of Politics* 66 (2):396-425. Benoit, Kenneth og John W. Schiemann (2001): "Institutional choice in new democracies: bargaining over Hungary's 1989 electoral law". *Journal of Theoretical Politics* 13 (2): 153-182. Remington, Thomas F. og Steven S. Smith (1996): "Political goals, institutional context, and the choice of an electoral system: the Russian election law". *American Journal of Political Science* 40 (4): 1253-1279. Bawn, Kathleen (1993) "The logic of institutional preferences: German electoral law as a social choice outcome". *American Journal of Political Science* 37 (4): 965-989. Brady, David og Jongryn Mo (1992): "Electoral systems and institutional choice: a case study of the 1988 Korean elections". *Comparative Political Studies* 24: 405-429.

⁴ Colomer, Joseph (2005): "It's Parties That Choose Electoral Systems (or, Duverger's Laws Upside Down)". *Political Studies* 53 (1): 1-21. Morgenstern, Scott og Javier Vázquez-D'Elía (2007): "Electoral laws, parties, and party systems in Latin America". *Annual Review of Political Science* 10: 143-168. Ishiyama, John T. (1997): "Transitional electoral systems in post-communist Eastern Europe". *Political Science Quarterly* 112 (1): 95-115. Birch, Sara, Frances Millard, Marina Popescu og Kieran Williams (2002): *Embodying Democracy: Electoral System Design in Post-Communist Europe*. Palgrave Macmillian. Boix, Carles (1999): "Setting the rules of the game: the choice of electoral systems in advanced democracies". *The American Political Science Review* 93 (3), 609-624.

⁵ Se Benoit, Kenneth (2007): "Electoral Laws as Political Consequences: Explaining the Origins and Change of Electoral Institutions". *Annual Review of Political Science* 20 (1): 363-389 for en oversikt over disse.

hvilken grad aktørene har tilgang på informasjon om alternative valglover som kan produsere ønsket valgresultat, og aktørenes evne til å ta og gjennomføre institusjonelle beslutninger (Colomer, 2004:5).

Struktur

I motsetning til de som vektlegger aktørenes rolle, finnes det de som mener at strukturelle faktorer på makronivå som historie (Elster, 1998), samfunn (Rokkan, 1970), økonomi (Rogowski, 1987), kultur (Frye, 1997) og institusjoner (Mozaffar, 1998, Golder og Wantchekon 2004) er førende for hvilket valgsystem som blir valgt (Benoit, 2007:370-376). I stater som har gått fra et autoritært styre og skal etablere et demokratisk valgsystem for første gang (såkalte *founding elections*, se Benoit 2004:365), vil arv fra tidligere regimepraksis kunne påvirke valg av valgsystem. Tidligere regimepraksis kan ha formet de strukturelle faktorene over lengre tid. For eksempel hevder Kitschelt (1999) at postkommunistiske valglover var et resultat av hele den politiske kulturen som var formet etter hva slags type kommunistregime hvert enkelt land hadde hatt (Benoit, 2007:375).

Kontekst

I tillegg til aktører og struktur, kan den politiske konteksten påvirke valg av valgsystem. I konsoliderte demokratier vil endringer av valgloven foregå innenfor etablerte og legitime institusjoner. I en transisjonskontekst finnes det en rekke forhold som kan påvirke valg av valgsystem. For det første kan det for eksempel oppstå et institusjonelt og politisk vakuum. Valg av valgsystem må derfor gjøres utenom etablerte institusjoner, som for eksempel gjennom spesielt utnevnte komiteer eller kommisjoner (Benoit, 2007:384). Hvordan selve transisjonen har skjedd kan også påvirke hvem som har størst forhandlingsmakt. Er det gamle regimetilhengere eller en pro-demokratisk opposisjon som setter spillereglene? (Mozaffar, 2004). For at demokratiet skal kunne videreutvikles er det avgjørende at både institusjonen og aktørene som skal bestemme et nytt valgsystem blir oppfattet som legitime. For det andre kan det være stor usikkerhet knyttet til ulike aktørers reelle intensjoner. Dette kan forhindre samarbeid. Eksempelvis kan opposisjonsaktørene ha samarbeidet om å styrte det gamle regimet, men når det gamle regimet er borte er det ikke sikkert at aktørene er enige om veien videre (Landolt og Kubicek, 2014). For det tredje er preferanser for ulike valgsystemer basert på kunnskap og forståelse for komplekse ordninger. I en transisjonskontekst kan pålitelig informasjon være mangelvare, noe som gjør det spesielt vanskelig for aktørene å tilegne seg den kunnskapen som trengs for å ta et informert valg (Benoit, 2007:383). Når valg av

valgssystem foregår i en transisjonskontekst kan det også være flere andre grunnleggende institusjoner som skal etableres. Aktører må for eksempel ta stilling til hvorvidt landet skal ha presidentstyre eller parlamentarisme, og hvorvidt landet skal være en enhetsstat eller en føderalstat. I forhandlinger kan dermed valg av valgssystem inngå som en del av en *trade off* mellom disse ulike alternativene (Benoit, 2007:385).

Det er vanskelig å redegjøre for hvorfor et valgssystem er blitt valgt uten å ta med både aktør, struktur og kontekst i analysen. For eksempel så kan motivene til en aktør være formet av strukturelle faktorer knyttet til arv fra tidligere regime. En aktør kan således foretrekke et spesifikt valgssystem fordi systemet nettopp bryter gamle maktstrukturer. Hvorvidt aktører ender opp med å samarbeide etter en transisjon kan eksempelvis være avhengig av om partene har samarbeidet før og hvorvidt de har sammenfallende interesser. Hvorvidt en aktør kan ta aktiv del i transisjonen for å fremme sine preferanser vil også kunne avgjøres ut ifra strukturelle forhold som for eksempel historisk tilstedeværelse i landet, folkelig legitimitet, nettverk og ressurser. Denne oppgaven mener derfor at det er vesentlig å se på *samspillet* mellom aktør, struktur og kontekst for å kunne kartlegge hva som påvirket valg av valgssystem i Tunisia og Egypt i 2011.

2.3. Hva påvirker konsekvensene av et valgssystem?

Tidligere studier av konsekvensene av ulike valgssystem, fokuserte på mekaniske og atferdsmessige faktorer. Mekaniske faktorer er faktorer som ikke kan bli direkte påvirket av menneskelig atferd. Eksempelvis den matematiske formelen brukt til å omregne antall stemmer til antall seter, valgdistriktstørrelse samt eventuelt bruk av sperregrense og kvoter. Atferdsmessige faktorer er knyttet til velgere og den politiske eliten sin forventning, oppfatning og forståelse av de mekaniske faktorene. Eksempler på atferdsmessige faktorer er strategisk stemmegivning, alliansebygging mellom ulike partier, grad av kontakt med eget valgdistrikt og hvorvidt politikere/partier frir til velgere utenfor sin egen valgkrets (Ferree m.fl., 2014:421-424).

Som nevnt under punkt 2.2 ble tidligere studier om hvordan valgsystemet påvirket partisystemet utfordret da nye demokratier ble inkludert i analysen. Avvikene som ble oppdaget kunne ikke forklares med hjelp av mekaniske og atferdsmessige faktorer. Dette førte

til et økt fokus på *kontekstuelle* faktorer. Kontekstuelle faktorer⁶ er alle faktorer som eksisterer *uavhengig* av valgloven. Kontekst påvirker hvordan de mekaniske og atferdsmessige faktorene fungerer, og påvirker således utfallet av valgsystemet (Ferree m.fl., 2014:423). Denne oppgaven vil fokusere på kontekstuelle faktorer som har betydning for videre demokratisk utvikling. Som skissert ovenfor begrenser oppgaven dette til å se på *legitimitet* og *maktfordeling*. Kontekstuelle faktorer som går på om valgprosessen og valgresultatet (og således maktfordelingen i parlamentet) oppfattes som legitim er for eksempel hvorvidt lover og regler blir opprettholdt (hvor enkelt er det for eksempel å jukse? Blir velgere presset til å stemme på et gitt parti?) (Ferree m.fl., 2014:426).

⁶ De kontekstuelle faktorene som påvirker *utfallet* av et valgsystem omfatter også de faktorene som påvirker *valg* av valgsystem (aktører, struktur og kontekst). Den konteksten som eksisterer når et valgsystem blir valgt, vil mest sannsynlig også eksistere til en viss grad under valget – og på så måte kunne påvirke utfallet av valgsystemet. Se modell som viser sammenhengen mellom disse faktorene under punkt 3.3.

3. Metode

Denne oppgaven ønsker å svare på følgende spørsmål: (1) *Hvorfor* innførte Egypt og Tunisia valgsystemene de gjorde etter den arabiske våren? og (2) *Hvilke* konsekvenser hadde dette valgsystemet? Problemstillingen er av forklarende eller *explanatory* karakter og kan derfor besvares gjennom en casestudie (Yin, 2009). En casestudie kan defineres som en empirisk undersøkelse som undersøker et samtidfenomen i sin virkelige kontekst, der forskjellen mellom fenomen og kontekst er uklar (Yin, 2009:18). Valg av valgsystem og systemets konsekvenser er et komplekst fenomen der tidligere studier viser at kontekst kan ha stor påvirkningskraft. Samtidig er dette et fenomen som er vanskelig å måle kvantitativt. En casestudie vil derfor være passende for å besvare denne problemstillingen.

3.1. Analyseenheter

Oppgaven er en komparativ casestudie med et *most similar system design*. Most similar system design går ut på å sammenligne så like tilfeller som mulig for å kartlegge hvilke faktorer som gjør at de er forskjellige. Som nevnt innledningsvis er *hendelsesforløpet* under revoltene i Egypt og Tunisia svært like. Samtidig har landene andre sentrale likehetstrekk. Begge landene ligger i Nord-Afrika og majoriteten av befolkningen består av arabiske sunnimuslimer. Både Tunisia og Egypt har tidligere vært under europeisk kolonistyre og fikk sin selvstendighet på 1950-tallet. Det politiske systemet før revolten bestod av et ikke-arvelig regime der landene var styrt av en sekulær diktator. Opposisjon ble kontrollert og knust gjennom et omfattende sikkerhetsapparat. Begge land har tidligere hatt erfaring med parlaments- og presidentvalg, selv om disse ikke var genuine. Verken Tunisia eller Egypt har omfattende oljeressurser (store oljeinntekter har blitt knyttet til makthaverens evne til å slå ned opposisjonelle) (Mannheimer, 2014:6, Brownlee, Masoud og Reynolds, 2013 og Lesch, 2014:67).

Åpenbart er landene også svært forskjellige på viktige faktorer. Eksempelvis har militæret historisk spilt to svært forskjellige roller i Egypt og Tunisia. Graden av samarbeid mellom de ulike opposisjonsgruppene har variert og eksterne aktører har hatt forskjellige interesser i landene. Likevel er Tunisia og Egypt de eneste landene som kan sammenlignes innenfor dette området. Ingen andre land som ble påvirket av den arabiske våren (som Libya, Algerie, Marokko, Jemen, Syria, Irak, Jordan, Bahrain, Kuwait og Oman) har innført nye valgsystem.

3.2. Variablene

Oppgaven består av en todelt analyse. Oppgaven vil først kartlegge hvilke faktorer (uavhengige variabler) som har påvirket valg av valgsystem (avhengige variabel). De uavhengige variablene har blitt definert etter en litteraturgjennomgang av tidligere studier som omhandler valg av valgsystem. Som nevnt under punkt 2.2 har tidligere studier gjort rede for en rekke faktorer som påvirker valg av valgsystem, og disse har oppgaven definert inn i tre brede kategorier: *aktører*, *struktur* og *kontekst*. Ulike teorier vekter viktigheten av de ulike faktorene forskjellig. Denne oppgaven ønsker å kartlegge samspillet mellom de ulike faktorene som var gjeldende i Egypt og Tunisia i 2011.

I den andre delen av analysen vil oppgaven se nærmere på konsekvenser av valgsystemet. Oppgaven vil fokusere på konsekvenser knyttet til *legitimitet* og *maktfordeling*. Hvorvidt valgsystemet har oppslutning fra befolkningen og den politiske elite vil ha betydning for den videre demokratiutviklingen. Staffan Lindberg (2009) hevder blant annet at bare det å avholde valg vil kunne bidra til fremveksten av demokrati.⁷ Oppgaven hevder at hvis valget i tillegg blir sett på som legitimt vil oppslutningen om demokratiet bli styrket. Dette vil legge gode premisser for neste valg da det skapes en grobunn for oppfattelsen av at demokrati er det eneste reelle alternativet (Linz og Stepan, 1996:15).

Hvorvidt valget blir oppfattet som legitimt vil bli målt på følgende variabler:

- Faktiske forhold under valget som kan ha påvirket resultatet urettmessig. Det er naturlig å tenke at valgresultatet ikke vil bli oppfattet som legitimt hvis valget var preget av regelrett juksing.

Det er likevel godt mulig at det har forekommet uregelmessigheter under valget som kan ha påvirket valgresultatet, men at velgere og politiske aktører likevel oppfatter både prosessen og resultatet som legitime. Oppgaven vil derfor også se på:

- Opinionsmålinger som kan si noe om tiltro til valget, politiske ledere, landets utvikling og oppslutning til demokrati som styresett. Opinionsmålinger utført før og etter valget vil kunne gi en indikator på hvorvidt valgprosessen har bidratt til å styrke demokratiets stilling.

⁷ Sannsynligheten for demokratisering gjennom valg øker når (1) det å avholde valg gjør at kostnadene ved å undertrykke opposisjonen blir for høy for regimet, (2) regimet oppfatter at toleranse ovenfor opposisjonen vil øke regimets legitimitet, men (3) i realiteten bidrar det til mindre oppslutning om regimet. Se mer i Lindberg, Staffan (2009): "Democratization by Elections: A Mixed Record". *Journal of Democracy* 20 (3): 86-92.

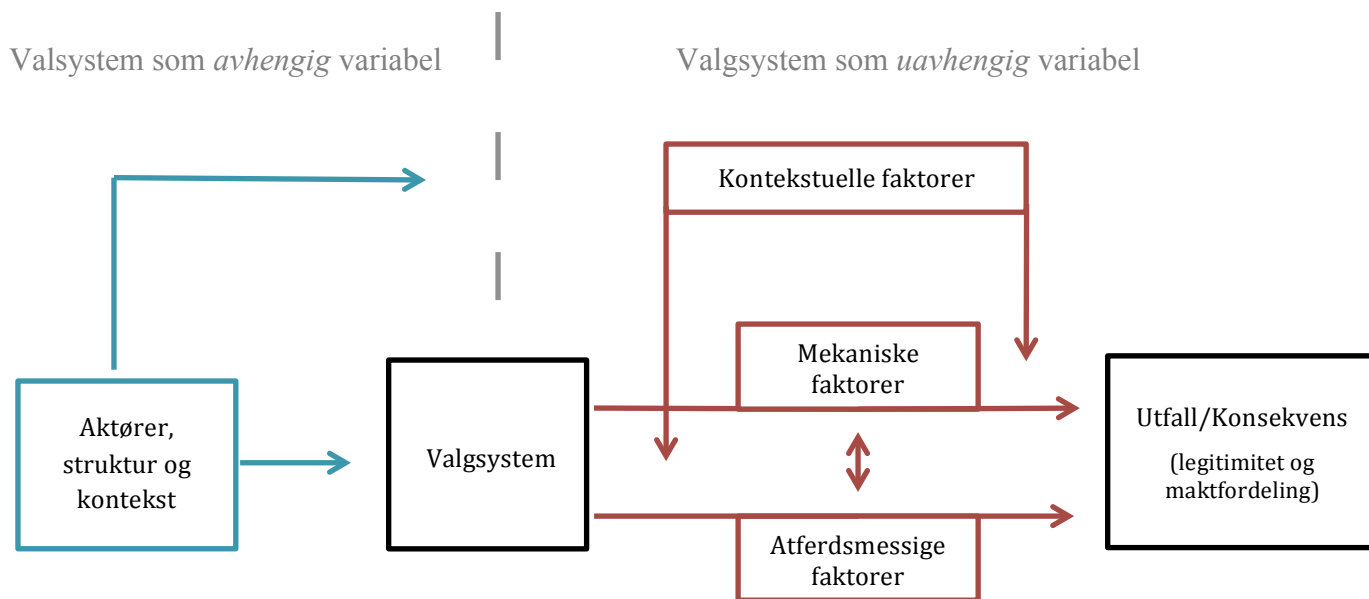
- Blir valgresultatet godtatt av alle politiske aktører og institusjoner? Hvis valgresultatet i hovedsak kun blir godtatt av de som kommer i maktposisjon, vil dette føre til ustabilitet og konflikt.

Når det kommet til maktfordeling skal oppgaven se på to forhold. Det ene forholdet er forbundet til antakelsen om at det er en sammenheng mellom faktorer som påvirker *valg* av valgsystem og faktorer som påvirker *utfallet* av valgsystemet. Oppgaven vil her kartlegge maktfordelingen i parlamentet for å se om det er en sammenheng mellom de aktørene som hadde innflytelse på valg av valgsystem, og de aktørene som kommer i maktposisjon etter valget. Med andre ord, har aktørene innført et valgsystem som gagnar dem selv? Det andre forholdet er knyttet til hvorvidt maktfordelingen fremmer demokratisk utvikling eller ikke. Oppgaven vil her se på maktfordelingen mellom parlamentet og andre institusjoner. Demokratiet vil ha dårlige levekår hvis det finnes andre institusjoner som begrenser parlamentets makt uforholdsmessig. På den måten vil ikke velgerne ha reell innflytelse på den politikken som føres, noe som sterkt svekker grunnleggende demokratiske verdier.

3.3. Modell

Modellen nedenfor sammenfatter hvilke faktorer som påvirker valg av valgsystem og valgsystemets konsekvenser. Aktører, struktur og kontekst (uavhengige variabler) påvirker valg av valgsystem (avhengig variabel). Valgsystem (uavhengig variabel) gir deretter (gjennom kontekstuelle, mekaniske og atferdsmessige faktorer) et utfall eller en konsekvens. Denne oppgaven vil avgrenses til å kun se på konsekvenser forbundet med legitimitet og maktfordeling (avhengige variabler). Modellen viser også antakelsen om at det er en sammenheng mellom de uavhengige variablene som påvirker valg av valgsystem (aktører, struktur og kontekst) og de kontekstuelle faktorene som påvirker utfallet av et valgsystem.

Figur 2 – Faktorer som påvirker valg av valgsystem og valgsystemets konsekvenser.



Kilde: Modellen er en videreutvikling av Karen E. Ferree, G. Bingham Powell og Ethan Scheiner sin modell i "Context, Electoral Rules and Party Systems" i *Annual Review Political Science* 2014, 17:421-439.

3.4. Validitet og reliabilitet

Oppgaven vil besvare problemstillingen gjennom en analyse av litterære sekundærkilder. Gjennom litteratursøk vil oppgaven kartlegge de mest relevante teoriene, studiene og analysene som er relevante for denne oppgaven. Oppgavens indre validitet er således avhengig av min evne til å finne relevante kilder og bruke argumentene i disse riktig. En mulig svakhet ved å bruke sekundærkilder er at argumentene som fremkommer i disse kan være påvirket av forfatterens personlige tolkning. Konklusjonene i tidligere studier kan også inneholde eventuelle metodesvakheter. For eksempel er det utfordrende å kartlegge aktørenes reelle motiver for å innføre et gitt valgsystem, da egeninteresser ofte blir kamuflert. Oppgaven har prøvd å minimere sjansen for å bruke kilder med metodesvakheter ved å kun benytte seg av analyser og studier som er blitt publisert av anerkjente tidsskrifter og institusjoner. Det finnes en språklig begrensning på hvilke kilder jeg kan bruke, da jeg ikke kan fransk eller arabisk.

Oppgavens ytre validitet går på hvorvidt konklusjonen kan brukes for analytisk generalisering (Yin, 2009:40-41 og 48). Målet med oppgaven er ikke å komme med et generelt fasitsvar på hvorfor valgsystem blir valgt, ei heller hva som generelt påvirker utfallet av et valgsystem.

Oppgaven ønsker å vise at det er en sammenheng mellom de faktorene som påvirker *valg* av valgsystem og de faktorene som påvirker *utfallet* av valgsystemet. I tillegg vil denne oppgaven bidra til en økt forståelse for hvordan disse prosessene foregår i en transisjonskontekst. Da denne studien er av to muslimske land i Nord-Afrika, der begge landene gikk gjennom et maktskifte etter en revolt, vil forhåpentligvis studien kunne danne grunnlag for videre forskning på hvilke faktorer som er særdeles viktige for demokratiutvikling i denne regionen. Studien vil således kunne bidra til større innblikk i hvordan valgsystem blir til og konsekvensene av disse i tre spesifikke kontekster, nemlig: transisjon etter en revolt, transisjon i islamske samfunn og transisjon i Midtøsten og Nord-Afrika (heretter MENA-regionen).

For å styrke studiens reliabilitet har oppgaven gjort grundig rede for relevante teorier og tidligere forskning på området. Alle kilder er lagret etter tema og er slik lett tilgjengelig. Samtidig finnes alle kildene tilgjengelig på nettet og kan derfor fritt gjennomgås av andre. I et forsøk på å styrke reliabiliteten har oppgaven vært til gjennomlesning av Programme Director Democracy & Governance Jochim Nahem ved International Law and Policy Institute. Nahem har svært god kunnskap om demokratiseringsprosesser generelt, og har spesielt jobbet for å fremme demokratisk transisjon i Tunisia.

4. Tunisia

4.1. Innledning

Tunisia fikk selvstyre fra Frankrike i 1956, og har siden den gang vært dominert av en streng ettpartistat. Gjennom et ublodig kupp i 1987 erstattet Zine El Abidine Ben Ali den tidligere presidenten Habib Bourguiba, som hadde styrt landet i 31 år. Ben Ali og partiet hans *Rassemblement Constitutionel Démocratique* (Constitutional Democratic Rally, RCD) styrte landet med jernhånd. Valg ble avholdt, men var nøye kontrollert av partiet og innenriksdepartementet. Valget foregikk i en kontekst med brudd på menneskerettigheter, kontroll over media og høy korrupsjon der det ikke fantes noen reelle alternativer til RCD. Opposisjonelle partier ble enten forbudt eller nøye overvåket og kontrollert. Valgsystemet var svært disproporsjonalt og var designet for å sikre RCD sin dominans. Parlamentet bestod av 214 seter totalt, hvorav 161 av disse ble valgt gjennom flertallsordning på distriktsnivå. Listene var lukkede partilister og den listen som oppnådde enkelt flertall vant alle setene i distriktet. De resterende 53 setene ble tildelt til de partiene som ikke vant seter på distriktsnivå. Disse setene ble fordelt gjennom forholdstallsordning på nasjonalt nivå. Denne ordningen sikret RCD majoriteten av setene i parlamentet da flertallsordningen favoriserte store partier (Aghrout, 2010:750 og Carey og Reynolds, 2011:40).⁸

I desember 2010 begynte massive gateprotester på grunn av høy arbeidsledighet, korrupsjon, utbredt fattigdom og høye matvarepriser. Protestene kulminerte til nasjonale opptøyer som førte til hundrevis av dødsfall. Etter at militæret nektet å gripe inn, flyktet Ben Ali fra Tunisia 14. januar 2011. Grunnloven ble opphevet, unntakstilstand ble innført og en overgangsregjering ble etablert. Noen medlemmer fra opposisjonen var representert i denne overgangsregjeringen, men sentrale ministerposter som forsvar, innenriks, utenriks og finans ble fortsatt ledet av RCD. Fouad Mebazaa, en sentral skikkelse i RCD og daværende leder av underhuset, ble utpekt til president. Overgangsregjeringen møtte store protester grunnet RCD sin fortsatt dominerende rolle. Dette førte til at flere medlemmer av det tidligere regimet resignerte fra sine poster. I februar 2011 gikk en av de mest lengstsittende ministerne under Ben Ali, statsminister Mohammed Ghannouchi, av etter krav fra demonstranter.

⁸ Beskrivelse av valgsystemet som var gjeldende i 2009 av nederste kammer.

For å imøtekomme kravene fra demonstranter ble *Haute instance pour la réalisation des objectifs de la révolution, de la réforme politique et de la transition démocratique* (heretter omtalt som kommisjonen) opprettet. Kommisjonen bestod av 155 medlemmer fra politiske partier, fagforeninger og organisasjoner samt representanter for den yngre delen av befolkningen, ofre for regimet, fra distriktene og diasporaen i Frankrike (Landolt og Kubicek, 2014:991). I mangelen på demokratisk valgte organ, fungerte kommisjonen som et de facto parlament (Den europeiske union, 2011:4). Kommisjonen viktigste oppgave var å skape tverrpolitisk enighet om hvilke politiske og institusjonelle reformer som måtte gjøres for å sikre en demokratisk transisjon. Kommisjonen foreslo valg av en ny grunnlovsforsamling og fikk ansvar for å lage utkast til ny valglov, utnevne en valgkommisjon og definere grunnlovsforsamlingens mandat. Dato for valg av ny grunnlovsforsamling ble satt til 23. oktober 2011 (Carter Center, 2011:4 og 16 og Aghrout, 2014:295-296).

4.2. Valgsystem etter revolten

Kommisjonen vedtok ny valglov 1. mai 2011. Etter revolten innførte Tunisia et rent proporsjonalt valgsystem med lukket liste uten sperregrense med valgdistrikter på regionalt nivå. Listene hadde krav til vertikal alternering mellom kjønn og minst én på listen måtte være under 30 år (Carter Center, 2011:23). Fordelingen av seter skjedde ved å bruke største rest metode gjennom *droop* kvote. Antall seter en liste mottok ble beregnet som følger: Antall avgitte stemmer i et gitt distrikt ble delt på antall plasser avsatt til dette distriktet for å produsere en kvote. Kvoten ble deretter delt på antall gyldige stemmer (ikke medregnet blanke eller ikke-gyldige stemmer) en liste hadde mottatt. Listen vant ett sete for hvert hele tall produsert. Setene som gjenstod etter fordeling av de "hele setene" ble fordelt til de partiene med størst "rest". For eksempel, hvis 100.000 stemmer ble avgitt og 10 seter skulle fylles, ble kvoten 10.000. Hvis en liste mottok 38.000 stemmer, vant listen tre seter ($38.000/10.000$) og fikk en rest på 8.000. Denne resten ble deretter sammenlignet med rester fra andre lister for å fordele de setene som eventuelt gjenstod (McCurdy, 2011:3).

Valgdistriktene fulgte Tunisias historiske guvernementinndelingen og man beholdt den samme fordelingen av seter som ble brukt under Ben Ali regimet, der ett sete blir gitt per 60 000 innbygger. I tillegg ble det lagt til en positiv diskrimineringsfaktor for visse regioner: Guvernement som hadde færre enn 270 000 innbyggere fikk tildelt to ekstra seter og guvernement som hadde 270 000-500 000 innbyggere fikk tildelt ett ekstra sete. Denne

diskrimineringsfaktorene gjaldt for innlandet og de sørlige delene av Tunisia⁹ der folketallet er lavt og representasjonen ellers ville ha blitt minimal (Carter Center, 2011:21).

I Tunisia innførte man valglover som gjorde at man aktivt brøt med ettpartiregimet som eksisterte under Ben Ali. Innføringen av forholdstallsvalg fremmer proporsjonal representasjon samtidig som den positive diskrimineringsfaktoren fremmer rurale regioner. I tillegg bidrar kravet til vertikal alternering mellom kjønn og krav til å inkludere unge på listen, økt sannsynlighet for at disse blir representert i parlamentet. Hvilke faktorer har bidratt til at et slikt valgsystem ble innført?

4.3. Hvorfor innførte Tunisia dette valgsystemet?

Under en revolt står opposisjonen ofte samlet i kampen mot en felles fiende. Hvorvidt et land klarer å etablere et demokrati etter en revolt, avhenger ofte av om opposisjonen klarer å fortsette samarbeidet. Etter at målet om å velte det gamle regimet er oppnådd, fragmenteres ofte samholdet i opposisjonen. Oppsiktsvekkende nok har det politiske miljøet i Tunisia etter revolten vært preget av samarbeid, der motsetninger ofte er blitt løst gjennom dialog og forhandling – egenskaper som også reflekteres i valgsystemet. Kapittelet nedenfor ser nærmere på to sentrale hendelser som har hatt særdeles innflytelse på hvem som til slutt vedtok den nye valgloven: (1) masseprotester¹⁰ mot RCD da de prøvde å bibeholde makten etter at Ben Ali flyktet, og (2) kravet om opprettelsen av en tverrpolitisk og representativ kommisjon etter at RCD trakk seg tilbake. Tre aktører har spilt sentrale roller i disse hendelsene: borgere, interesseorganisasjoner og politiske partier. Nedenfor ser oppgaven nærmere på hvordan disse aktørene i samspill har før, under og etter revolten bidratt til fremveksten av et miljø som har vært preget av kompromiss og konsensus, aspekter som gjenspeiles i et proporsjonalt valgsystemet. Aktørenes rolle vil bli sett i lys av strukturelle og kontekstuelle faktorer som kan ha bidratt til at aktørene har kunnet påvirke utfallet slik de har gjort.

⁹ Ariana, Manouba, Zaghuan, Béja, Jendouba, Kef, Siliana, Kasserine, Sidi Bouzid, Mahdia, Gafsa, Tozeur, Kébili, Tataouine, Gabés og Médenine.

¹⁰ Protestene blir ofte referert til som Kasbah sit-in 1 og 2, og ble avholdt 11. og 21. februar 2011. Kasbah sit-in 2 samlet cirka 100 000 demonstranter (Carter Center, 2011:16).

Borgere og vedvarende protest mot RCD

Borgere har gjennom langvarig aktivisme bidratt til at Tunisia har tatt aktiv avstand fra det gamle regimet. Ved flere anledninger har sivilsamfunnet fungert som en kontrollinstans overfor tidligere regimetilhengere og nye maktstrukturer i landet. Revolten var et sosioøkonomisk opprør mot fattigdom, korrupsjon og diskriminering. Opprøret ble hverken styrt av politiske eller religiøse ledere, men heller av sivile borgere, spesielt arbeidsledig ungdom fra marginaliserte områder som gjennom sosiale medier kunne koordinere demonstrasjoner. Gjennom uformelle nettverk og utenfor de formaliserte strukturene til opposisjonspartiene, oppstod en kraft som overrasket både den formelle opposisjonen og det internasjonale samfunn. Den borgerlige aktivismen samlet innbyggere på tvers av grupperinger der både islamister, venstreorienterte, fagforeningsorganiserte, liberalister og sekulære gikk sammen for å protestere mot regimet (Landolt og Kubicek, 2014:991 og Haugbølle, Hostrup og Cavatorte, 2011:340)..

En sentral faktor er at borgerengasjementet bestod også etter at Ben Ali gikk av i januar 2011. Da en overgangsregjering ble opprettet, ledet RCD viktige ministerposter som forsvar, innenriks, utenriks og finans. Statsminister Mohammed Ghannouchi, en av de mest lengstsittende ministre under Ben Ali, bibeholdt sin posisjon. I tillegg ble Fouad Mebazaa, en sentral skikkelse i RCD og daværende leder av underhuset, utpekt til president. Selv om det ble opprettet en politisk reformkommisjon, Ben Achour kommisjonen, for å etablere et juridisk rammeverk for å avholde et nytt presidentvalg, var dette langt ifra tilfredsstillende for rasende demonstranter. Massive protester mot RCD sitt forsøk på å bibeholde makten, førte til at flere medlemmer av det tidligere regimet trakk seg fra sine poster, inkludert statsminister Mohammed Ghannouchi (Aghrout, 2014:2 og Den europeiske union, 2011:4).

Det finnes flere strukturelle faktorer som kan ha bidratt til et aktivt borgerengasjement i Tunisia. For det første er Tunisias befolkning nokså homogen. Befolkningen består av cirka 98 prosent sunnimuslimske arabere. Befolkningen er høyt utdannet¹¹ og middelklassen er stor¹². Tunisia har også hatt en sterk økonomisk vekst, der gjennomsnittlig årlig BNP-vekst har vært på fem prosent siden 1994. I Global Competitiveness Report (utgitt av World Economic Forum) var Tunisia det landet i Nord-Afrika med best rangering i 2010-2011 (El-

¹¹ I 2010 brukte Tunisia 49,8 prosent av BNP per innbygger på høyere utdanning. Til sammenligning brukte Norge i 2010 44,3 prosent. Tall for Tunisias naboland er dessverre ikke tilgjengelig (Verdensbanken).

¹² Middelklassen utgjør cirka 80 prosent av befolkningen i Tunisia (El-Hennawy, 2011 og Chemingui og Sánchez, 2011:4).

Hennawy, 2011). Dette skaper human kapital, det vil si ressurser til å kunne engasjere seg og delta politisk. I tillegg har fraværet av sterke samfunnskonflikter, som for eksempel etniske skillelinjer, bidratt til å lettere kunne samle folket i protest mot det gamle regimet.

Interesseorganisasjoner og press mot politiske partier

Selv om det borgerlig engasjementet i Tunisia var omfattende, var det likevel ingen selvfølge at et borgeropprør skulle klare å styrte et 40 år langt regime. Tilstedeværelsen av interesseorganisasjoner som hadde tilgang til ressurser og sosiopolitisk infrastruktur, var en svært viktig faktor for at opprøret ble til en omfattende revolt (Joffe, 2011:518).

Organisasjoner som arbeidsgiverorganisasjonen *l'Union tunsienne de l'industrie, du commerce et de l'artisanat* (UTICA), advokatforeningen *l'Ordre des avocats* og menneskerettighetsorganisasjonen *Ligue tunisienne pour la défense des droits de l'Homme* (LTDH) har spilt en viktig rolle under og etter revolten, men den organisasjonen med størst betydning har endog vært arbeidstakerorganisasjonen *l'Union général tunisienne de travail* (UGTT). Helt siden stiftelsen i 1946 av Farhat Hached, en nasjonalhelt i kampen mot fransk herredømme, har UGTT hatt betydelig politisk innflytelse i Tunisia. Under Bourguiba og Ben Ali hadde organisasjonen bånd til det sittende partiet, men bibeholdt allikevel en større grad av uavhengighet enn andre fagforeninger i den arabiske verden. Gjennom streiker og forhandlinger med regimet, opprettholdt UGTT kredibiliteten som en organisasjon som kjemper for bedre arbeidsvilkår og sosial likhet. Intern demokratisk struktur og tilstedeværelse på grasrotnivå har gitt organisasjonen stor legitimitet blant befolkningen, som i dag har mer enn 700 000 betalende medlemmer. Evne til å binde folket sammen på tvers av ulike samfunnsgrupper, økonomisk tyngde og erfaring i forhandlingsstrategi gjorde at UGTT kunne utøve press mot politiske aktører og oppfordre til demonstrasjoner hvis revolten gikk i feil retning (Chayes, 2014 og Wolf, 2014:14).

En historisk faktor som kan ha bidratt til at interesseorganisasjonene har en slik sterk posisjon i Tunisia, er strukturer arvet fra fransk herredømme. Mozaffar (1998) og Gloder og Wantchekon (2004) hevder at incentivstrukturer arvet fra da landet var koloni vil påvirke valg av valgsystem. For eksempel, i britiske kolonier opererte samfunnsorganisasjoner relativt uavhengig av staten. Dette førte til fremveksten av en elite som gjennom patron-klient forhold opprettet sterke bånd til sine egne distrikt. Da de britiske koloniene ble selvstendige, ønsket denne organisasjonseliten å bibeholde de lokale maktbasene de hadde etablert. Eliten gikk

derfor inn for å innføre en form for flertallsordning. Med allerede etablerte bånd til sine distrikt, ville dette gagne eliten. I franske kolonier ble organisasjonene motsetningsvis organisert i store paraplyorganisasjoner. Paraplyorganisasjonene var store og makten mindre sentralisert. Dette minimerte fremveksten av en organisasjonselite. Dette ga færre incentiver for å dyrke sterke bånd til lokale distrikt, og dermed færre incentiver til å innføre flertallsordninger (Benoit, 2007). Denne oppgaven har ikke funnet konkrete uttalelser på hvilket valgsystem interesseorganisasjonene i Tunisia eventuelt ønsket å innføre. Uansett så har organisasjonene (og spesielt UGTT), som brede paraplyorganisasjoner med stor folkelig legitimitet, kunnet mobilisere store deler av befolkningen både under og etter revolten. Sånn sett har interesseorganisasjonene fungert som en kontrollinstans ovenfor politiske aktører og har, som oppgaven skal se nærmere på nedenfor, bidratt til opprettelsen av den tverrpolitiske kommisjonen som fikk i oppgave å vedta nye valglover.

Dannelsen av en tverrpolitisk kommisjon

Politiske partier var etter mange års autoritært styre svært svekket, noe som førte til at partiene verken hadde infrastrukturen eller ressursene som trengtes for å kunne være en betydningsfull aktør under revolten. Mange partier støttet til og med opp om Ben Ali sine forslag til reformer i et forsøk på å roe ned massene, mens de færreste partiene krevde hans avgang (Wolf, 2014:5).¹³ Politiske partier spilte en betydelig større rolle etter revolten. Oppblomstringen av politiske partier i ukene etter Ben Ali sin avgang var overveldende da over hundre nye partier oppstod.¹⁴ Overgangsregjeringen som ble dannet etter at Ben Ali resignerte, var som nevnt dominert av RCD ledere samt noen representanter fra tradisjonelle opposisjonspartier. En betydelig andel av de nye politiske partiene var ikke representert. Disse opposisjonspartiene opprettet dermed et eget råd, *Conseil de Sauvegarde de la Révolution* (CSR). Rådet bestod i hovedsak av venstreorienterte partier, men inkluderte også interesseorganisasjoner som UGTT. CSR oppfordret og deltok aktivt i demonstrasjonene og krevde at overgangsregjeringen måtte oppløses (Carter Center, 2011:14).

¹³ Blant de partiene som var positive til Ben Ali sine reformer var Democratic Progressive Party (PDP) og tidligere Ettajdid, mens kun Congress for the Republic (CPR) krevde at Ben Ali måtte gi fra seg all makt (Wolf, 2014:5).

¹⁴ Dannelsen av mange nye partier i en transisjonsprosess er svært vanlig. Dette er et resultat av institusjonelt vakuum etter det tidligere regimet kombinert med større politiske friheter. Antallet partier reduseres ofte over tid når nye strukturer får etablert seg.

Da RCD trakk seg tilbake ble Béji Caïd Essebsi¹⁵ utpekt til statsminister og en mer representativ reformkommisjon ble etablert ved å inkorporere CSR. Kommisjonen bestod opprinnelig av 72 medlemmer, men mange politiske partier og samfunnsgrupper ble ikke representert i denne. Kritikkk ble igjen reist av både sivilsamfunnet og politiske partier, noe som førte til en omstrukturering. Kommisjon utøkte medlemsmassen til 155 og sørget for representasjon fra både politiske partier¹⁶, fagforeninger og organisasjoner¹⁷ samt representanter for den yngre delen av befolkningen, ofre for regimet, fra distriktene og diasporaen i Frankrike (Landolt og Kubicek, 2014:991). I mangelen på demokratisk valgte organ, fungerte kommisjonen som et de facto parlament (Den europeiske union, 2011:4).

Som nevnt innledningsvis var kommisjonen viktigste oppgave å skape tverrpolitisk enighet om hvilke politiske og institusjonelle reformer som måtte gjøres for å sikre en demokratisk transisjon. Kommisjonen foreslo valg av en ny grunnlovsforsamling og fikk ansvar for å vedta ny valglov, utnevne en valgkommisjon og definere grunnlovsforsamlingens mandat – vedtak som ville sette spillereglene for Tunisias fremtidige maktstruktur. Ved flere anledninger trakk politiske partier seg fra kommisjonen. På tross av dette ble en ny valglov og lov for opprettelsen av en uavhengig valgkommisjon, vedtatt i løpet av april og mai 2011. I tillegg underskrev elleve av tolv partier *The Declaration on the Transitional Process* i september 2011. Dette var en avtale om de operasjonelle reglene for grunnlovsforsamlingen, samt retningslinjer for hvordan partier og kandidater skulle oppføre seg under valget for å sikre valgresultatets legitimitet¹⁸ (Carter Center, 2011:4, 16 og 33 og Aghrout, 2014:2).

Et aktivt sivilsamfunn og opposisjonspolitikere som gikk i samlet protest mot RCD og fremmet krav om representasjon, bidro til dannelsen av en tverrpolitisk kommisjon som skulle

¹⁵ Essebsi sin rolle under det tidligere regimet er omdiskutert. Han har innehatt tidligere stillinger som innenriksminister og forsvarsminister under president Habib Bourguiba og som president i parlamentets nederste kammer under Ben Ali. Han er både blitt beskrevet som en Ben Ali kritiker og som en representant for det tidligere regimet.

¹⁶ Følgende politiske partier var representert i kommisjonen: Ettakatol, Ettajdid, Congress for the Republic (CPR), Progressive Democratic Party (PDP), Ennahdha, Movement of Socialist Democrats, Democratic and Nationalistic Movement, Reform and Development Movement, Green Tunisia Party, Democratic Labor Party, Attaliaa, Socialist Left Party. Oppgaven har ikke avdekket tidligere analyser på hvorfor akkurat disse partiene var med, mens andre ikke. En mulig teori er at mange av partiene som var med i kommisjonen var gamle opposisjonspartier. Disse har således mer etablerte nettverk og kan på den måten ha fremmet krav om medlemskap tydeligere enn mange av de helt nyetablerte partiene.

¹⁷ Der i blant menneskerettighetsorganisasjonen LTDH, arbeidstakerorganisasjonen UGTT, advokatforeningen *l'Ordre des avocats* og kvinnerorganisasjonen *Association tunisienne des femmes democrates* (ATFD) (Le Monde, 2011).

¹⁸ Partier og kandidater forpliktet seg til å respektere hverandre, avise all form for vold, avstå fra å fornærme andres ære, ikke drive valgkamp i religiøse bedehus eller utdanningsinstitusjoner og oppfordre alle velgere til å ikke forstyrre politiske møter eller rive ned politisk reklame.

legge rammene for den fremtidige maktfordeling i Tunisia. Det er likevel oppsiktsvekkende at forhandlingene i kommisjonen ikke brøt sammen. Samarbeid på tvers av grupperinger er ofte vanskelig i en transisjonskontekst grunnet stor grad av usikkerhet knyttet til aktørenes reelle intensjoner. Hvilke motiver har vært førende for at samarbeid var mulig? Neste avsnitt vil se nærmere på hvordan kontekstuelle faktorer kan ha påvirket aktørenes motiver.

Transisjonskontekst og samarbeid

Ennhada er den aktøren i det politiske landskapet som det har vært knyttet mest usikkerhet i forhold til deres reelle demokratiske intensjoner. I eksil uttalte lederen for partiet, Rached Ghannouchi, støtte til å innføre sharia og et øvre religiøst organ til å godkjenne lover etter iransk modell. Andre politiske partier, spesielt de sekulære, har dermed vært svært skeptiske til hvorvidt det var mulig å se på Ennhada som en potensiell samarbeidspartner eller ikke (Landolt og Kubicek, 2014:993). Under arbeidet med å utforme nytt lovverk i kommisjonen var det tydelige spenninger mellom disse to fløyene. Ved to anledninger trakk Ennhada seg ut av kommisjonen i protest. Den første gangen var da det ble bestemt at valget skulle utsettes fra juli til oktober (Le Express, 2011). Dette ville gagne de nye partiene ettersom de da ville få mer tid til å forberede seg. Motsetningsvis ville dette gi Ennhada, som et av de eldste og best etablerte partiene i Tunisia, økt konkurranse fra nye partier. I juni 2011 diskuterte kommisjonen et forbud mot utenlandsk finansiering og at kandidater ikke skulle få lov til å la seg intervju av utenlandsk media. Dette førte til at Ennhada ytterligere en gang trakk seg ut av kommisjonen. Det er spekulert i at en stor del av Ennhadas økonomiske midler kommer fra regjeringen i Qatar, og at Ennhada under valget ville ha fått tilgang til den internasjonale Qatarbaserte tv-kanalen Al Jazeera til å fremme sine kandidater.¹⁹ Et slikt forbud ville dermed bidra til å svekke Ennhadas stilling. På tross av at både forbudet mot utenlandsk finansiering og bruk av utenlandsk media ble vedtatt samt at valgdatoen ble forskjøvet, gikk Ennhada atter inn i kommisjonen og bred politisk enighet om valgprosessen ble formalisert gjennom *The Declaration on the Transitional Process* som nevnt ovenfor.

¹⁹ Både under og etter valget ble det rettet anklager mot Ennhada for å ha mottatt penger fra Qatar, noe som Ennhada tilbakeviste. Ennhadas leder Rached Ghannouchi skal angivelig ha gode relasjoner til emirens rådgiver, Shaykh Yusuf al-Qaradawi, som i tillegg er en spirituell leder for Det muslimske brorskap (som Ennhada har bånd til). Qatar er ellers kjent for å fungere som en patron for islamistiske bevegelser i MENA-regionen, der i blant Det muslimske brorskap og Hamas (Kirkpatrick 2011).

Disse hendelsene kan sees på som forsøk fra både Ennhada sin side (ved å sette politisk press på de andre partiene gjennom å trekke seg ut av samarbeidet) og fra den sekulære fløyen sin side (ved å innføre vedtak som svekker Ennhada), på å fremme sine egeninteresser ved å sikre seg en best mulig posisjon i forkant av valget. Det er svært vanskelig å dokumentere hva som konkret ligger bak egeninteressen til partiene. Hendelsene viser likevel at det fantes motstridende interesser mellom de ulike politiske partiene, noe som indikerer at det også må ha funnets sammenfallende interesser som gjorde at partiene likevel valgte å samarbeide. Det kan her diskuteres hvorvidt maktbalansen mellom partiene i kommisjonen var utslagsgivende for å få til et samarbeid. Ingen av partiene var sterke nok til å kunne forbigå de andre partiene, noe som gjorde det nødvendig å komme frem til løsninger gjennom dialog og samarbeid. Valgsystemet som ble innført reflekterer dette da en forholdstallsordning ga alle muligheten til å bli proporsjonalt representert, i motsetning til en flertallsordning der Ennhada ville ha oppnådd en klar majoritet. Dette tilfellet bekrefter Colomer (2005) sin antakelse om at få sterke partier velger flertallsordninger, mens flere små partier velger forholdstallsordninger.

Det kan også diskuteres hvorvidt de politiske partiene hadde sammenfallende interesser når det kom til demokrati som en kollektiv verdi. Den sekulære fløyen var skeptisk til Ennhada, men frykten for islamisme var ikke lenger sterk nok til å rettferdiggjøre et autoritært regime (Stepan og Linz, 2013:23).²⁰ Større grad av konvergerende holdninger som la grunnlag for samarbeid kan spores til to faktorer. Den første er en tydelig moderasjon av Ennhadas partiprogram (referer partiets tidligere uttalelser om innføring av sharia og religiøst råd). Dette skyldes flere ting, men i korte trekk ble partiledere i eksil eksponert for demokratiske verdier, samtidig som sekulære verdier (og frykten for islamisme) fikk større fotfeste i Tunisia (Cavatorta og Merone, 2013:871). Tilstedeværelsen av sufisme og salafisme har også hindret Ennhada fra å representere det eneste islamistiske alternativet, noe som ville ha gitt dem enda større tilslutning og mulighet til å oppnå majoritet (Roy, 2012). For at ikke Ennhada skulle fremstå som en fremmed kraft i det tunisiske samfunnet etter revolten var det dermed nødvendig å legge seg på en mer moderat linje (Stepan og Linz, 2013:23). Den andre faktoren er at de tradisjonelle opposisjonspartiene under Ben Ali, som nå satt i kommisjonen sammen, var ikke fremmed for samarbeid. Tross sine motsetninger så hadde forhandlinger blant Ennahda, Congress for the Republic, Ettaktaol og Progressive Democratic Party påbegynt allerede i 2003, noe som senere førte til en formell allianse mellom 2005 og 2010. Alliansen

²⁰ Ben Ali-regimet spilte bevisst på frykten for islamistiske grupper for å søke støtte hos den sekulære delen av befolkningen.

var lite slagkraftig og det var store uenigheter mellom partene, men dette viser likevel at det fantes en politisk vilje til samarbeid, både før og etter revolten (Haugbølle og Cavatorte, 2011 og Stepan, 2012).

Til oppsummering har kapittelet ovenfor sett på hvordan samspillet mellom sivilsamfunnet og politiske partier har vært førende for dannelsen av en tverrpolitisk kommisjon som var ansvarlig for utforming av valglovene. En stor del av faglitteraturen, som for eksempel Colomer (2005), Benoit (2004) og Boix (1999), vektlegger målsettingen til politiske partier som avgjørende for institusjonelle endringer. For politiske partier innebærer utformingen av valgsystemet et nullsumspill der økt antall seter til et parti vil innebære tap av seter til et annet parti. Samtidig er det som oftest politiske partier som er medlem av det organet som utformer valglovene. Derfor blir politiske partier ofte regnet som den viktigste aktøren i endringer knyttet til valgsystemet (Benoit, 2007:372). I Tunisia var motivene til de politiske partiene som satt i kommisjonen motstridende i den forstand at partiene ønsket å sikre seg et best mulig utgangspunkt i forkant av valget. Videre samarbeid som førte til innføringen av en proporsjonal forholdstallsordning kan i så måte skyldes tre faktorer. For det første så var det vanskelig for ett parti å ta makten alene. Ingen av partiene var sterke nok til å kunne presse de andre til å godta sin agenda. For det andre fungerte et aktivt sivilsamfunn (gjennom borgeraktivisme og interesseorganisasjoner) som en kontrollinstans for å forhindre nettopp dette. For det tredje var det lettere for partiene å søke mot en felles plattform etter at Ennhada modererte partiprogrammet sitt, men også fordi de største politiske partiene hadde erfaring fra tidligere samarbeid under Ben Ali-regimet.

4.4. Hva var konsekvensene av valgsystemet?

4.4.1. Legitimitet

En grunnleggende forutsetning for en videre utvikling av demokratiet vil være hvorvidt folket og politiske aktører har oppslutning til demokratiet som ”the only game in town”²¹. Oppgaven vil derfor søke å redegjøre for hvorvidt prosessen bak valglovene, gjennomføringen av valget og valgresultatet ble oppfattet som legitime eller ikke. Nedenfor vil oppgaven først se nærmere på selve valg gjennomføringen. Det er naturlig å tenke at hvis valgresultatet er et produkt av en valgprosess som har vært preget av omfattende juks, vil tilslutningen om

²¹ Juan J. Linz og Alfred Stepan (1996): “Toward Consolidated Democracies”. *Journal of Democracy*, 14-33.

resultatet være nokså lav. Oppgaven vil deretter se på opinionsmålinger gjort før og etter valget for å se hvorvidt valget har bidratt til å styrke oppslutningen til demokratiet. Derne st vil oppgaven se på hvorvidt politiske aktører som tapte valget godtok resultatet eller ikke.

Valget 2011

I følger rapporter skrevet av blant annet Carter Center, International Republican Institute (IRI), National Democratic Institute (NDI), International Foundation for Electoral Systems (IFES) og EU var valg av grunnlovsforsamling i Tunisia i 2011 et genuint valg. Noen avvik gikk likevel igjen i rapportene. Nedenfor vil oppgaven redegjøre for fire områder som kan ha påvirket valgresultatet uforholdsmessig: velgerregistrering, ekskludering av tidligere regimetilhengere, valgkampfinansiering og valgkommisjonens grad av uavhengighet.

I forbindelse med velgerregistrering var det juridiske uklarheter i forhold til om velgere aktivt måtte registrere seg eller ikke. I følge artikkel tre i valgloven så skulle velgeren aktivt registrere seg ved hjelp av det nasjonale identitetskortet, mens artikkel seks sa at listen over velgere ville oppdateres ut i fra registrert bostedsadresse. Velgere var dermed usikre på om de måtte aktivt registrere seg eller om dette ville skje automatisk. Dette kombinert med dårlig informasjon til velgere om hvorfor og hvordan registrere seg, kan ha påvirket valgdeltakelsen som kun var på 52 prosent av de registrerte velgerne (Carter Center, 2011:19, 28-30 og 49).²²

I følge valgloven²³ ble alle som holdt formelle regjeringsposisjoner under Ben Ali eller posisjoner i RCD, samt alle som i august 2010 underskrev en støtteerklæring til Ben Ali, ekskludert fra å stille til valg. Valgkommisjonen fikk i oppgave å sette opp en liste over kandidater som ikke kunne stille til valg, men denne prosessen var svært usystematisk.²⁴ Til sammen ble cirka 8 100 personer ekskludert. Klagemulighetene var begrensede og valgkommisjonen var ikke konsekvent i sin avgjørelse om hvem som fikk stille og ikke stille til valg (Carter Center, 2011:18 og 34).

²² Hva som er høy eller lav valgoppslutning ved det første demokratiske valget et land avholder er vanskelig å fastsette da dette varierer veldig fra case til case. En studie gjort av Nasos Roussias i 2012 ved Universitetet i Sheffield viser at valgoppslutningen ved *founding elections* kan variere mellom under 50 prosent til over 90 prosent (gjennomsnittet ligger på cirka 76 prosent) (Roussias, 2012:2 og 31).

²³ Ref. artikkel 15 i valgloven (mai 2011) og videre spesifisering i dekret 1089 (august 2011).

²⁴ Valgkommisjonen hadde ikke tilgang til RCD sine arkiver og måtte derfor basere seg på avisutklipp fra nasjonalarkivet for å fastslå hvem som hadde holdt regjeringsposisjoner under Ben Ali eller lederposisjoner internt i partiet. Navnene til ekskluderte kandidater ble samlet i en database, men identitetsnummeret til kandidatene ble ikke loggført, noe som førte til forvirring mellom like og lignende navn.

Det ble gitt offentlig finansiering av valgkampen til uavhengige kandidater og partier. Privat finansiering og finansiering fra utenlandske aktører var ikke lov. Kritikkk ble rettet mot administreringen av finansieringen. Utbetaling av midler ble forsinket, noe som gikk utover nye/små partier som var avhengige av offentlig finansiering. Kontrollmekanismene for å overse at utenlandsk og privat finansiering ikke ble benyttet var dårlige. Hvis spekulasjonene rundt Ennahda og finansiering fra Qatar stemte, ville manglende tilsyn spesielt ha gagnet Ennahda - som i motsetning til andre partier så ut til å ha midler til å drive en svært omfattende kampanje (Carter Center, 2011:36-38).²⁵

En uavhengig valgkommissjon er internasjonalt anerkjent som en nødvendighet for å sikre genuine valg (FNs høykommissær for menneskerettigheter, 1996). Samtidig er det påpekt en direkte kobling mellom valgadministrasjonens kvalitet og hvordan lokale aktører som velgere, partier og media oppfatter valget og valgresultatet (Elklit og Reynolds, 2000).

Valgkommissjonen *Instance supérieure indépendante pour les élections* (ISIE), bestod av 16 medlemmer utpekt av kommissjonen. For å kunne utpekes som medlem ble det nedlagt krav til politisk uavhengighet der ingen av medlemmene kunne ha innehatt formelle posisjoner under det tidligere regimet, samt krav til medlemmenes profesjon.²⁶ Valgobservatørrapportene er i utgangspunktet positive til arbeidet valgkommissjonen utførte, men spesielt en hendelse kan likevel indikere en viss form for partiskhet. Generelt gjorde partier som hadde tilknytning til Ben Ali sitt gamle RCD-parti det svært dårlig i valget, men det fantes ett unntak. Popular Petition, styrt av Hechmi Hamdi (en Londonbasert mediatycoon anklaget for å ha tette bånd til Ben Ali regimet), ble overraskende nok det tredje største partiet med 26 mandater. Ved offentliggjøring av resultatet annonserte valgkommissjonen at Popular Petition hadde fått åtte mandater diskvalifisert. ISIE begrunnet dette med at medlemmene hadde tilknytning til RCD og/eller hadde mottatt utenlandsk finansiering. Etter klage fra partiet, vedtok Tunisias Administrative Tribunal at ISIE ikke hadde nok bevis for å kunne diskvalifisere mandatene (Carter Center, 2011:53). Som nevnt ovenfor så var prosessen med å luke ut tidligere

²⁵ Ennahda hadde en bedre kampanje enn andre politiske partier. Ennahda reklamerte på grasrotnivå i alle valgdistriktene, hadde lett tilgjengelige kontorer i byene, holdt offentlige møter og hadde en omfattende kampanje for å utdanne velgere (Carter Center, 2011:36).

²⁶ Vanligvis består en valgkommissjon av høytstående fagfolk som er godt kjent med valgsystem og -prosessen. I et land i transisjon er disse svært vanskelige å oppdrive da de institusjonene som eventuelt har avholdt valg under regimet ikke blir sett på som legitime. I Tunisia fremmet man derfor krav til ulike yrkesbakgrunner som man mente ville evne å raskt kunne sette seg inn i utfordringene knyttet til valgprosessen og komplementære hverandre. Valgkommissjonen bestod derfor av dommere, advokater, representanter fra sivilorganisasjoner, universitetsprofessorer, notarius, namsmann, statsautorisert revisor, journalist, IT-ekspert og en representant for tunisiere bosatt i utlandet (IFES, 2014:2).

regimetilhengere nokså mangelfull. Det er endog oppsiktsvekkende at valgkommissjonen prøvde å diskvalifisere mandatene til det største opposisjonspartiet, men prøvde for eksempel ikke å diskvalifisere noen av mandatene til The Initiative/Al Mubadara (som bare fikk fem mandater), der lederen Kamel Morjane var både forsvars- og utenriksminister under Ben Ali (Think Africa Press, 2011).

Som vist ovenfor fantes det forhold som urettmessig kan ha påvirket valgresultatet, og kan på så måte også ha påvirket folkets oppfatning av om hvorvidt valgresultatet var legitimt eller ikke. Selv om dette var forhold som ble diskutert i media, så førte det ikke til noen større vedvarende protester. Nedenfor ser oppgaven nærmere på ulike opinionsmålinger som har blitt gjort både før og etter valget for å kartlegge hvorvidt befolkningen stilte seg positiv til valget, det politiske lederskapet og demokrati som foretrukket styresett.

Oppslutning til valg og demokrati

Hvorvidt befolkningen og den politiske elite slutter opp om valget vil ha betydning for videre muligheter til demokratisk konsolidering. Hvis valget blir sett på som legitimt vil dette legge gode premisser for neste valg, og oppslutningen om demokrati vil bli styrket. Dette er en prosess som øker sannsynligheten for en fremtidig demokratisk konsolidering da dette skaper grobunn for oppfattelsen av at demokrati er det eneste alternativet. Selv om der er påpekt en del forhold som kan ha hatt urettmessig innflytelse på valgresultatet ovenfor, så avhenger valgets legitimitet av hvorvidt befolkningen og politiske aktører *oppfatter* valget som legitimt, noe som ikke trenger å være å være i samsvar med faktiske forhold.

Etter revolten var Tunisia preget av høy optimisme. I mars 2011 oppga 79 prosent at de mente at landet var på vei i riktig retning. Tiltroen til overgangsregjeringen var også høy, 82 prosent mente at regjeringen kunne løse sentrale utfordringer i landet. Hele 89 prosent sa at de ville stemme ved valget, noe som kan tyde på en sterk tilknytning til demokrati som styresett. Frem mot oktober sank optimismen. Kun 45 prosent mente at utviklingen gikk i riktig retning og bare 44 prosent mente at overgangsregjeringen kunne løse sentrale problemer. Misnøyen kan være et resultat av økt usikkerhet knyttet til den politiske tautrekkingen i kommisjonen samt utsettelse av valgdato. Forvirring forbundet med et helt nytt politisk landskap kan også være en medvirkende årsak. I mai 2011 sa 72 prosent at de ikke visste hvem de skulle stemme på.

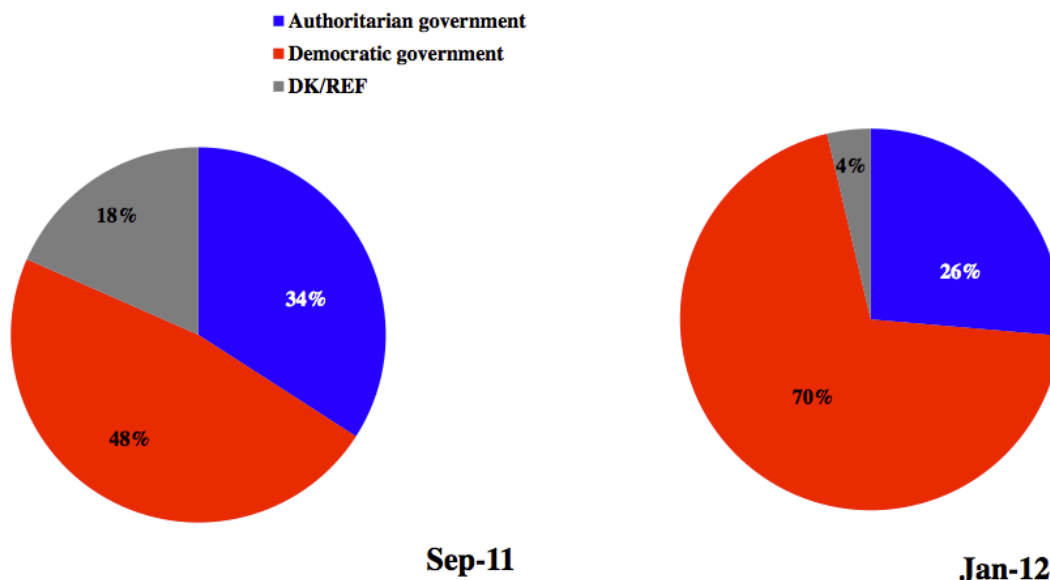
Likevel var oppslutningen til valget høyt, 93 prosent sa at de ønsket å stemme ved valget (IRI, 2011 og 2012).

Opinionsmålingene etter valget indikerer en tilbakevendende optimisme som kan tyde på at valget og valgresultatet ble oppfattet som legitimt av befolkningen. I desember 2011 oppga 62 prosent at de mente at Tunisia var på vei i riktig retning, en økning på 17 prosent fra oktober 2011. Tiltro til regjeringen økte også fra 44 til hele 83 prosent. Sentrale politiske ledere som Essebsi, Jebali, Marzouki og Ghannouchi ble vurdert positivt av de aller fleste respondentene (<70 prosent).²⁷ I desember 2011 mente 89 prosent av de som stemte at de stemte riktig i valget og oppslutningen til demokrati som foretrukket styresett økte med 22 prosent (fra 48 prosent i september 2011 til 70 prosent i januar 2012). Disse undersøkelsene viser en generelt styrket tro på landets demokratiske transisjon (IRI, 2011 og 2012).

Figur 3 – Oppslutning til demokrati som foretrukket styresett i Tunisia



If you had a choice between a stable and prosperous Tunisia that was ruled by a non-democratic government, or a democratic government that led to an unstable and insecure Tunisia which would you choose?



DK/REF = Don't know/refused to answer.

Kilde: The International Republican Institute (2011 og 2012) Opinionsmålinger utført i Tunisia i 2011 og 2012. Se [http://www.iri.org/news-and-resource?date\[value\]=®ion=All&country=804&type=All&topic=15&language=All&page=1](http://www.iri.org/news-and-resource?date[value]=®ion=All&country=804&type=All&topic=15&language=All&page=1)

²⁷ Politikere som ble vurdert mer negativt enn positivt var Hamma Hamammi, Kamel Morjane, Ahmed Ibrahim, Slim Rihani, Abdessalem Jera og Nejib Chebbi.

En annen indikator på hvorvidt et valg blir oppfattet som legitimt eller ikke er hvorvidt politiske aktører aksepterer resultatet. Bortsett fra klagen Popular Petition fremmet etter diskvalifisering av mandatene, var det ingen hendelser som indikerte at det ble satt spørsmålsteget ved valgresultatet. Forklaringen til aksept kan ligge i hvorvidt aktørene oppfatter det som meningsfylt å være i opposisjon. Det finnes ingen undersøkelse som spesifikt viser at den politiske eliten følte dette, men i undersøkelsen fra IRI på spørsmål om hvorvidt politiske partier i opposisjon har en negativ eller positiv rolle, svarte 52 prosent at denne var positiv, mens 30 prosent svarte at denne var negativ. Samtidig kan det tenkes at behovet for å danne en koalisjonsregjering (i motsetning til at ett parti kunne ha dannet en flertallsregjering) ble oppfattet som positivt da det for det første åpnet opp for at flere partier kunne komme i posisjon, samtidig som muligheten til å påvirke kanskje ble sett på som større. Politisk aksept for valgresultatet kan også stamme fra den inkluderende prosessen og det tverrgående samarbeidet som eksisterte i forkant av valget, noe som spesielt signering av *The Declaration on the Transitional Process* er et bevis på. (Carter Center 2011:4 og 16 og Aghrout, 2014:2). I intervjuer av politiske ledere i oktober 2011 gjennomført av Alfred Stepan, sa så godt som alle lederne at de så på demokratiet som det eneste reelle alternativet (Stepan, 2012:92).

Selv om det fantes faktiske forhold som kan ha påvirket valgresultatet urettmessig, viser opinionsmålinger gjort før og etter valget at valgresultatet hadde legitimitet hos befolkningen og politiske aktører. Dette skaper oppslutning til valgprosessen og legger et godt grunnlag for videre demokratisk utvikling.

4.4.2. Hvem fikk mer og hvem fikk mindre makt?

Opgaven skal nå se nærmere på valgresultatet. Som nevnt tidligere er det hevdet at etablerte maktstrukturer legger føringer for hvilket valgsystem som blir valgt. Er det da mulig å se en sammenheng mellom de aktørene som hadde innflytelse på valg av valgsystem og de som fikk mer makt etter valget? Valglovene i Tunisia ble bestemt av en tverrpolitisk kommisjon, der ingen av de politiske partiene hadde såpass stor makt at de kunne forbigå de andre kommisjonsmedlemmene. Kan det da tenkes at valgresultatet også gjenspeiler dette? Nedenfor vil oppgaven se nærmere på selve valgformelen. Valgformelen er en grunnleggende komponent i valgordningen og har således en elementær innflytelse på valgresultatet.

Maktfordeling i grunnlovsforsamlingen

Valgresultat og valgformel

Islamistpartiet Ennahda fikk flest stemmer i alle valgdistrikt med unntak av Sidi Bouzid (Aghrout, 2014:4). Ennahda ble det desidert største partiet med 37 prosent av stemmene og 41 prosent av setene (89 av 217 seter). Ennahda gikk inn i en koalisjon med to sekulære partier (CPR og Ettakatol) for å danne en flertallsregjering. Koalisjonsregjeringen mellom Ennahda, CPR og Ettakatol styrket samarbeidet mellom den religiøse og sekulære fløyen. Dette kan bli sett på som en videreføring av samarbeidet som pågikk under Ben Ali og i kommisjonen etter revolten. Splittelsen mellom gamle regimetilhengere og den historiske opposisjonen ble dog tydeligere da det var kun tidligere antiregime-partier som kom i posisjon. Nyetablerte partier som bestod av gamle regimefigurer som The Initiative/Al Moubadara og Afek Tounes, gjorde det dårlig.

I proporsjonale valgordninger med partilister finnes det to ulike fordelingsformler: divisormetoden og kvotemetoden. Kvotemetoden går ut på at antall stemmer et parti får i et valgdistrikt må deles på en kvote for å se hvor mange seter dette utgjør. De setene som gjenstår etter fordeling av de ”hele setene” blir fordelt til de partiene med størst ”rest”. De vanligste kvotemetodene er *droop* og *hare*. Droop favoriserer større partier, mens hare favoriserer mindre partier. I valget i 2011 brukte Tunisia kvotemetoden hare. Hadde man for eksempel brukt divisormetoden *d’Hondt* i stedet så hadde Ennahda fått 69 prosent av setene. Ennahda hadde dermed ikke måttet gå i koalisjonsregjering for å kunne danne en flertallsregjering (Carey, 2013:1). I Tunisia bidro valgformelen til koalisjon mellom islamistisk og sekulære partier, noe som er eksepsjonelt i Midtøsten og Nord-Afrika regionen.

Det har ikke vært mulig å spore hvorvidt kommisjonens valg av valgformel var et bevisst valg (Carey, 2013:1). Gitt at partiene var kjent med at hare favoriserte små partier, ville det ha vært naturlig at majoriteten av kommisjonsmedlemmene fremmet denne valgformelen. Flertallet av partiene i kommisjonen var små partier. Ingen av dem hadde heller deltatt i genuine valg tidligere. Partiene må derfor også ha vært usikre på hva deres egentlig oppslutning var blant tunisiske velgere. Det vil sånn sett ha lønnet seg å innføre en valgformel som favoriserer mindre partier.

Ennahdas likevel store oppslutning kan forklares ut i fra kontekstuelle og strukturelle faktorer. For det første har Ennahda historisk vært det største opposisjonspartiet. Under Ben Ali ble mange ledere og tilhengere forfulgt, fengslet og torturert. Det er derfor godt mulig at velgere følte sympati med partiet. Samtidig var Ben Ali regimet veldig anti-islamistisk. En stemme til Ennahda kunne dermed signalisere et sterkt ønske om å bryte med det tidligere regimet. For det andre var Ennahda det best organiserte partiet med veletablerte grasrotnettverk samtidig som partiet var nokså ressurssterkt (referer tidligere diskusjon om finansiering av valgkampanjen).

Tabell 1 – Valgresultat grunnlovsforsamling Tunisia 2011

Valgresultat grunnlovsforsamling Tunisia 2011			
Parti	% av totalt antall stemmer	Totalt antall seter	% av totalt antall seter
Ennahda	37,04	89	41,01
Congress for the Republic (CPR)	8,71	29	13,36
Popular Petition (Aridha Chaabia)	6,74	26	11,98
Ettakatol (FDTL)	7,03	20	9,22
Democratic Progressive Party (PDP)	3,94	16	7,37
The Initiative (Al-Moubadara)	3,19	5	2,31
Democratic Modernist Pole (Al-Qutb)	2,79	5	2,31
Afek Tounes	1,89	4	1,84
Tunisian Workers' Communist Party (Al-Badil al-Thawri)	1,57	3	1,38
Andre ²⁸	27,10	20	9,22
Totalt	100	217	100

Kilde: National Democratic Institute (2011) Final Report on the Tunisian National Constituent Assembly Elections. https://www.ndi.org/files/tunisia-final-election-report-021712_v2.pdf

²⁸ Movement of Socialist Democrats: 2 seter. The People's Movement: 2 seter. The Cultural Unionist Nation Party: 1 sete. The Democratic Patriot's Movement: 1 sete. The Democratic Social Nation Party: 1 sete. The Equity and Equality Party: 1 sete. The Free Patriotic Union: 1 sete. The Maghrebin Liberal Party: 1 sete. The Neo Destour Party: 1 sete. The Progressive Struggle Party: 1 sete. Uavhengig liste "Social Struggle": 1 sete. Uavhengig liste al-Amal ("Hope"): 1 sete. Uavhengig liste The Voice of the Independent: 1 sete. Uavhengig liste al-Wafa ("Fidelity"): 1 sete. Uavhengig liste The Independent: 1 sete. Uavhengig liste For a Tunisian Patriotic Front: 1 sete. Uavhengig liste "The Justice": 1 sete. Uavhengig liste Loyalty to Martyrs: 1 sete (Mahjar-Barducci 2012).

Maktfordeling mellom grunnlovsforsamlingen og andre institusjoner

I noen tilfeller kan det finnes en aktør som overstyrer virkningen av en valgordning. Dette kan for eksempel være en svært mektig president eller en annen institusjon som overstyrer parlamentets makt uforholdsmessig. I Tyrkia har for eksempel militæret hatt en slik rolle. Oppgaven har ikke kunnet avdekke at det finnes noen maktstrukturer som begrenset grunnlovsforsamlingens reelle makt i Tunisia.

4.5. Oppsummering

To sentrale hendelser påvirket valg av valgsystem i Tunisia: (1) masseprotester da det gamle regimet prøvde å bibeholde makten etter at Ben Ali flyktet fra landet og (2) krav om at kommisjonen som skulle vedta nye valglover var representativ. Tre sentrale aktører (borgere, interesseorganisasjoner og politiske partier) har i samspill bidratt til fremveksten av et miljø som tilrettela for konsensus og samarbeid - noe som reflekteres i et proporsjonalt valgsystem. Flere faktorer har påvirket aktørenes innflytelsesevne. For det første har strukturelle faktorer som human kapital blant befolkningen i kombinasjon med sosiopolitisk infrastruktur til interesseorganisasjonene bidratt til en vedvarende mobilisering. Demonstrasjoner og protester har presset politiske aktører til å imøtekomme kravene om opprettelsen av en representativ og tverrpolitisk kommisjon. Transisjonskonteksten gjorde at det var stor usikkerhet knyttet til de reelle demokratiske intensjonene til de politiske partiene i kommisjonen. Samarbeid var likevel mulig fordi noe av denne usikkerheten ble mindre da Ennhada modererte sitt partiprogram. Samtidig hadde sentrale politiske partier samarbeidet tidligere under Ben Ali. I tillegg hadde ingen av partiene nok makt til å kunne påtvinge sin vilje på de andre aktørene. Resultatet ble innføringen av et valgsystem som fremmet proporsjonal representasjon.

Oppgaven har sett på to sentrale konsekvenser av valgsystemet: legitimitet og maktfordeling. Det fantes primært fire områder som kan ha påvirket valgresultatet uforholdsmessig: problemer med velgerregistreringen, usystematisk prosess knyttet til ekskludering av tidligere regimetilhengere, manglende kontrollmekanismer for valgkampfinansiering og usikkerhet forbundet med valgkommisjonens grad av uavhengighet. Likevel viser opinionmålinger at det var en økt tiltro til det politiske lederskapet og demokrati som foretrukket styresett etter valget. Samtidig godtok alle politiske aktører valgresultatet, noe som styrket oppslutningen om demokrati som "the only game in town". Denne oppgaven har heller ikke kunnet avdekke at noen andre institusjoner begrenset grunnlovsforsamlingens makt uforholdsmessig. Sånn

sett ser det ut som om valget ble oppfattet som legitimt og bidro til styrke troen på demokratiet. Når det kommer til maktfordeling har oppgaven sett på hvorvidt man kan se en sammenheng mellom maktstrukturene som fantes før og etter valget. Kontekstuelle og strukturelle faktorer bidro til at Ennahda ble det desidert største partiet. En vesentlig mekanisk faktor, valgformelen, gjorde likevel at Ennahda ikke fikk en absolutt majoritet. Dermed ble en koalisjonsregjering dannet. Dette bidro til å videreføre det tverrpolitiske samarbeidet fra den kommisjonen som vedtok Tunisias nye valgsystem.

5. Egypt

5.1. Innledning

Egypt ble selvstendig fra Storbritannia i 1922 og har siden 1952 vært styrt av presidenter som alle har hatt militær bakgrunn. Unntakstilstand har eksistert i landet siden Hosni Mubarak ble president i 1981. Parlamentsvalg har vært avholdt, men var preget av utstrakt valgfusk, velgerintimidering og massiv undertrykkelse av opposisjonsgrupper. Valgsystemet var designet for å sikre seier til Mubaraks parti National Democratic Party (NDP). Parlamentet bestod av to kamre. Det nederste kammeret (People's Assembly) hadde rollen som lovgivende makt, men hadde ingen reell innflytelse under Mubarak regimet. Det øverste kammeret (Shura Council) hadde enda mindre makt enn det nederste kammeret.²⁹

Det nederste kammeret bestod av 518 seter hvorav 508 ble valgt fra 88 tomannskretser gjennom en flertallsordning i et to-runde system. Av de 508 setene så var 64 seter reservert for kvinner. De resterende ti setene ble utpekt av presidenten. Innenfor hver tomannskrets måtte minst en vinner være en 'arbeider' eller en 'bonde'. Kandidater ble klassifisert som enten 'arbeider/bonde' eller 'profesjonell'. Under dette systemet måtte en kandidat oppnå absolutt majoritet (50 prosent + 1) for å bli valgt. Yrkeskvoten bidro likevel til å komplisere systemet for hvem som faktisk vant:

- Hvis bare én kandidat ble valgt (altså at kandidaten fikk absolutt majoritet), og han/hun var en profesjonell, ville de to kandidatene med flest stemmer innenfor kategorien arbeider/bonde konkurrere i en andre runde.
- Hvis bare én kandidat ble valgt, og han/hun var en arbeider/bonde, så ville de neste to kandidatene med flest stemmer (uansett kategori) konkurrere i andre runde.
- Dersom det ble valgt to kandidater i første runde, og de var både profesjonelle, så ville bare den kandidaten med flest stemmer bli valgt, og de to øverste kandidatene innenfor arbeider/bonde kategorien ville konkurrere i en andre runde.
- Hvis ingen ble valgt i første runde, ble en ny runde avholdt mellom de fire kandidatene som hadde mottatt flest stemmer i den første runden. To av disse kandidatene måtte være bonde/arbeider og minst ett sete måtte tildeles en av disse.

²⁹ Det har vært spekulert i om det øverste kammeret, som ble opprettet i 1980, ble etablert for å sikre større kontroll over egyptisk media. Kammeret ble nemlig gitt 51 prosent eierskap av den nasjonale pressen og hadde ansvar for å peke ut ledere til flere store nasjonale avisselskaper (Tavana, 2011a:4 og UNESCO, 2013).

De kandidatene som ble klassifisert som bonde/arbeider hadde dermed en fordel over kandidater som ikke var i denne kategorien. Yrkeskvoten ble aktivt brukt av regimet for å sørge for at valgresultatet gikk i NDPs favør (IFES, 2011b:1-2).³⁰

Det øverste kammeret bestod av 264 seter. En tredjedel av disse ble utpekt av presidenten, mens de resterende 176 setene ble valgt på akkurat samme måte som kandidatene til det nederste kammeret (Tavana, 2011b:4).

I januar 2011 brøt det ut massive protester i Egypt. Demonstrantene uttrykte stort misnøye mot den sittende presidenten. Årsakene er forbundet med dårlige økonomiske kår, høy korrupsjon, langvarig unntakstilstand (siden 1981) og mangel på grunnleggende menneskerettigheter, samt inspirasjon fra Tunisias opprør og Ben Alis avgang. Demonstrantene ble slått hardt ned på. I løpet av de første ukene ble nesten 900 mennesker drept og flere tusenvis skadet. Kravet om Mubaraks avgang ble alt mer intenst. 11. februar 2011 kunngjorde visepresident Omar Suleimann at Mubarak hadde gått av og at makten var blitt gitt til Supreme Council of the Armed Forces (SCAF). SCAF er det øverste militære rådet i Egypt og har eksistert siden militærkuppet i 1952. Rådet består av et tjuetall militære senioroffiserer. Etter Mubaraks avgang oppløste SCAF parlamentet og grunnloven, og annonserte at parlaments- og presidentvalg ville bli avholdt innen seks måneder. SCAF utpekte en grunnlovskomiteé som fikk i oppgave å revidere grunnloven fra 1971. Endringene ble vedtatt i en folkeavstemning i mars 2011.³¹ SCAF la frem endringer i valglovene i mai, juni og september samme år.³² Tidspunkt for nytt parlamentsvalg ble satt til 28. november 2011 til 10. januar 2012 (IFES, 2013:1-3).

³⁰ Avsnittet ovenfor skisserer valgsystemet som ble brukt ved parlamentsvalget i 2010. Forskjeller fra valget i 2005 inkluderer blant annet endringer i totalt antall seter i parlamentet og innføringen av kvinnekvoter.

³¹ Folkeavstemningen hadde en valgoppslutning på 41 prosent, hvorav 77 prosent stemte for ny grunnlov (IFES, 2011a).

³² Valglovene inkluderer Lov Nr. 38 fra 1972, Lov Nr. 120 fra 1980 og Lov Nr. 73 fra 1956 (IFES, 2011b:13). Se vedlegg 1 for oversikt over endringer som ble gjort av SCAF.

5.2. Valgsystemet etter revolten

”It would confuse a bunch of PhD statisticians, much less an electorate that is about 30 percent illiterate” (Abrams, 2011).

Etter revolten ble det etablert et blandet system for valg av begge kamrene i parlamentet. Et blandet system er en kombinasjon av både flertalls- og forholdstallsordninger. Det nederste kammeret (Peoples Assembly) bestod av 498 seter hvorav to tredjedeler (332 seter) skulle velges gjennom en forholdstallsordning i flermannskretser med lukket partiliste. Partilisten måtte minst ha én kvinnelig kandidat, men det var ingen krav til hvor på listen kvinnen måtte plasseres. Setene skulle velges fra 46 valgdistrikt der størrelsen varierte fra 4 til 12 seter. Valgdistriktene var inndelt etter innbyggertall innenfor Egypts 27 guvernement. Nasjonal sperregrense på 0,5 prosent ble innført. Fordeling av seter ble gjort etter største rest metode ved bruk av hare kvote. Den resterende tredjedelen (166 seter) skulle velges gjennom absolutt flertall i tomannskretser. Setene ble valgt fra 83 valgdistrikt som fulgte en underinndeling av guvernementene.

Det øverste kammeret (Shura Council) skulle velges på samme måte som det nederste kammeret. Det øverste kammeret bestod av 180 seter totalt. To tredjedeler (120 seter) skulle velges gjennom samme forholdstallsordning som det nederste kammeret. Valgdistriktsinndelingen var dog forskjellig, hvilket bestod av 30 firemannskretser. Den resterende tredjedelen av det øverste kammeret (60 seter) skulle velges gjennom samme flertallsordning som det nederste kammeret. Valgdistriktsinndelingen (også her forskjellig) bestod av 30 tomannskretser.

Tabell 2 – Oversikt over valgsystem for parlamentsvalget i Egypt 2011-2012

	Forholdstallsordning	Flertallsordning
People's Assembly Nederste kammer 498 seter totalt	- 332 seter - 46 distrikt - 4-12 seter per distrikt (7.2 seter per distrikt i gjennomsnitt)	- 166 seter - 83 distrikt - 2 seter per distrikt
Shura Council Øverste kammer 180 seter totalt	- 120 seter - 30 distrikt - 4 seter per distrikt	- 60 seter - 30 distrikt - 2 seter per distrikt

Kilde: Carter Center (2012): *Final Report of the Carter Center Mission to Witness the 2011–2012 Parliamentary Elections in Egypt*.

Uavhengige kandidater kunne ikke stille til valg under forholdstallsordningen da disse setene var reservert til politiske partier. Uavhengige kandidater kunne dermed bare stille til valg under flertallsordningen, mens kandidater tilknyttet et politisk parti fikk lov til å også stille til valg under flertallsordningen (Hassan, 2013:370-371, Carter Center, 2011e:24-25 og IFES, 2011b:6).

Det nye valgsystemet bibeholdt yrkeskvoten. Parlamentet måtte bestå av 50 prosent arbeidere/bønder og 50 prosent profesjonelle. I forholdstallsordningen betydde dette at hvis en partiliste kun vant et sete og vedkommende ikke var arbeider/bonde, ville den arbeideren/bonden med flest stemmer på listen vinne setet. Omfordelingen ville gjøres frem til at kravet om 50/50 fordeling var opprettholdt. En arbeider/bonde måtte plasseres enten som nummer én eller som nummer to på listen (Carter Center, 2012:26). I flertallsordningen ville setene bli fordelt etter de samme prinsippene som skissert under den gamle ordningen (se kulepunktene under 1.1) (Hassan, 2013:371).

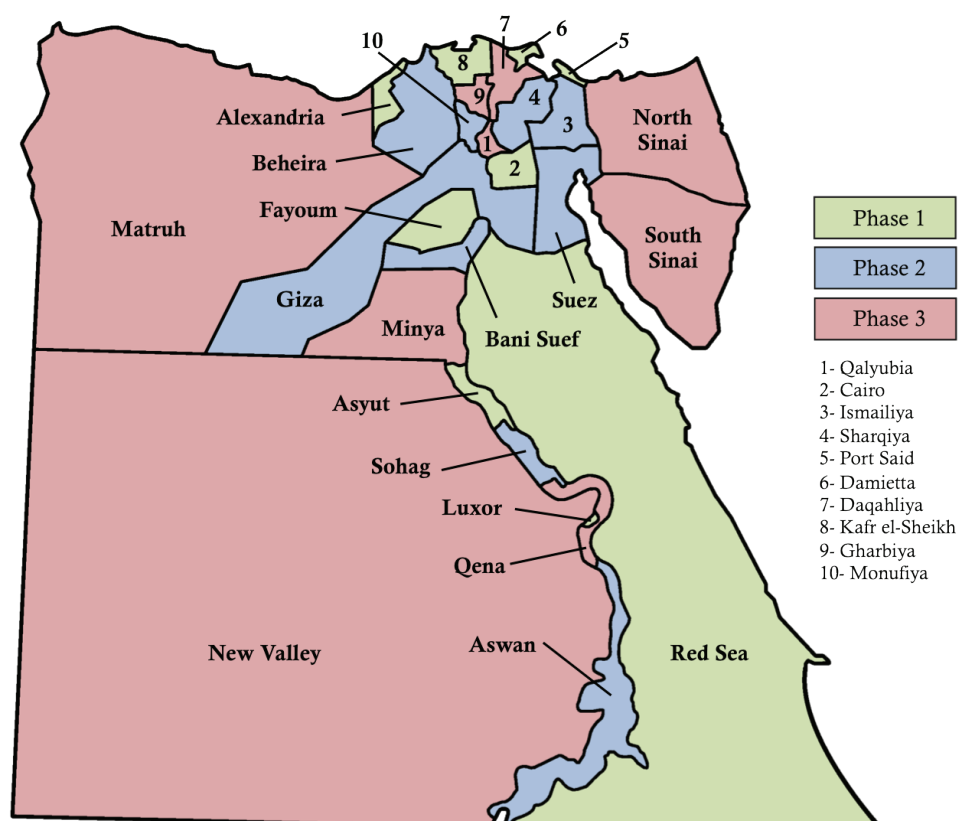
Rettsvesenet ble satt til å overvåke gjennomføringen av valget. Dette inkluderte tilstedeværelse av dommere i valglokalene. Den egyptiske dommerstanden var ikke stor nok til å kunne overvåke alle valglokalene samtidig. Derfor skulle valget foregå i tre ulike geografiske soner på tolv forskjellige dager. Antall valgdager var så mange grunnet annen runde i flertallsordningen for å imøtekomme kravet om yrkeskvoten (se kulepunktene under 1.1). Se figur 3 på neste side for inndeling av de ulike geografiske sonene.

Tabell 3 – Oversikt over valgdager i parlamentsvalget i Egypt 2011-2012

	Nederste kammer	Øverste kammer
Sone 1		
Første valgongang	28.11.2011	29.01.2012
Andre valgongang	05.12.2011	05.02.2012
Sone 2		
Første valgongang	14.12.2011	14.02.2012
Andre valgongang	21.12.2011	21.02.2012
Sone 3		
Første valgongang	03.01.2012	04.03.2012
Andre valgongang	10.01.2012	11.04.2012
Annonsering av valgresultat	13.01.2012	14.03.2012

Kilde: Carter Center (2012). *Final Report of the Carter Center Mission to Witness the 2011–2012 Parliamentary Elections in Egypt*.

Figur 4 – Geografisk inndeling av valgsonene i parlamentsvalget i Egypt 2011-2012



Kilde: Tavana, Daniel (2011a). *Egypt's Parliamentary Elections: The Political Implications of Electoral Transition*. The Dubai Initiative.

5.3. Hvorfor innførte Egypt dette valgsystemet?

Det er i hovedsak tre hendelser som har påvirket valg av valgsystem i Egypt. Den første hendelsen er at SCAF tok rollen som utøvende og lovgivende makt etter revolten. SCAF var dermed den aktøren som satt i førersetet når valglovene skulle utformes. Den andre hendelsen er protester fra opposisjonsgrupper når SCAF la frem den nye valgloven. Vedvarende trussel om boikott av valget bidro til at SCAF endret det opprinnelige lovforslaget slik at en større andel av setene ble valgt gjennom forholdstallsordning. Den siste hendelsen er at SCAF og Det muslimske brorskap³³ (Egyptys sterkeste opposisjonskraft) gikk inn i et uformelt samarbeid. Dette førte til en svekkelse av liberale og sekulære grupper, og deres mulighet til å kunne påvirke utformingen av valglovene minsket. Nedenfor vil oppgaven se nærmere på hvordan aktører, struktur og kontekst har vært førende for at hendelsene nevnt ovenfor har påvirket valg av valgsystem.

SCAF sin ledende rolle i utformingen av valglovene

En rekke strukturelle faktorer har bidratt til at SCAF har kunnet ta en ledende rolle i utformingen av valglovene. Historisk har militæret hatt betydelig innflytelse i årtiender og militæret gjennomsyrrer alle deler av vitale samfunnsinstitusjoner i Egypt. Helt siden den revolusjonære bevegelsen *De frie offiserer* kuppet makten fra kong Farouk i 1952 har alle egyptiske presidenter hatt tilknytning til militæret. SCAF ble opprettet etter kuppet i 1952 og består av et tjuetall senioroffiserer med presidenten som formann. Rådet har tradisjonelt sett hatt mandat til å utforme all policy som kan favne innenfor begrepet ”nasjonal sikkerhet”. Under Mubarak ble militærkorpsets medgjørighet kjøpt ved blant annet å utpeke senioroffiserer til stillinger innenfor departement, etater og statlige selskaper. Lukrative goder ble gitt til dem som utviste lojalitet ovenfor presidenten (Sayigh, 2012). Militærets langvarige tilstedeværelse i byråkratiet, og ikke minst i den økonomiske sfære³⁴, gjorde militæret til en innflytelsesrik aktør som ikke nødvendigvis var avhengig av Mubarak som patron.

En annen faktor som har bidratt til å styrke militærets stilling er en ekstern aktør. USA bevilger årlig USD 1,3 milliarder til det egyptiske militæret og har bistått med militært utstyr

³³ Det muslimske brorskap er en sunni-islamisk religiøs, politisk og sosial bevegelse stiftet i Egypt i 1928.

³⁴ Det er blitt påstått at militærets andel av Egyptisk økonomi er svært omfattende. Det finnes dog ingen helt konkrete tall på dette. Tarek Masoud (2011) hevder at andelen kan ligge på alt mellom 5-40 prosent (Masoud, 2011:25).

som fly, helikoptre, våpen og overvåkningsutstyr. USA og Egypt gjennomfører årlig flere militære operasjoner sammen (Utenriksdepartementet USA 2012). USA har støttet det egyptiske militæret helt siden fredsavtalen med Israel i 1979. Samarbeid med det egyptiske regimet og oppbygning av militærets kapasitet har blitt sett på som avgjørende for Israels sikkerhet (Mietzner, 2014:447).

Før revolten så hadde altså militæret en ledende rolle i Egypt. Hvordan utnyttet SCAF seg av denne posisjonen under og etter revolten og hvilke motiver var rådende for valgene de tok?

Da demonstrasjonene mot presidenten startet, holdt militæret seg først passiv. Da demonstrantenes krav om Mubaraks avgang økte, agerte SCAF ved å presse Mubarak til å resignere. Mubarak uttalte aldri selv at han ville gå av. Resignasjonen ble offentliggjort av Omar Suleiman, den tidligere lederen for egyptisk etterretningstjeneste som kort tid før hadde blitt utpekt til visepresident. Suleiman sa at det ville bli et militærkupp hvis ikke Mubarak gikk av (Carter Center, 2012:11). Som nevnt innledningsvis oppløste SCAF parlamentet og grunnloven, og annonserte at parlaments- og presidentvalg ville bli avholdt innen seks måneder. I mellomtiden tok SCAF rollen som lovgivende og utøvende makt (Sayyad, 2011 og Carter Center, 2012:17). Hvordan kunne militæret ta på seg en slik omfattende rolle uten at dette skapte større protester fra folket?

Noen kontekstuelle faktorer som kan forklare dette er at store deler av befolkningen oppfattet det som at militæret var på lag med folket. Under revolten hadde militæret avstått fra å bruke vold mot demonstrantene og det var militæret som oppfylte folkets ønske om å fjerne Mubarak. Etter revolten gikk militæret inn for å opprette ro og orden, noe som var svært etterlengtet.³⁵ I tillegg lovet militæret at makten skulle bli gitt underlagt sivil styre. Dette ga militæret stor folkelig oppslutning. Store deler av det egyptiske sivilsamfunn trodde at nettopp militæret var den rette aktør til å lede den demokratiske transisjonen. Dette i kombinasjon med manglende alternativer fra andre opposisjonsgrupper (samt brorskapets støtte til militæret) gjorde at SCAF ble sett på som det eneste og det mest legitime alternativet i det politiske og institusjonelle vakuemet som oppstod etter revolten (Carter Center, 2012:8, Landolt og Kubicek, 2014:996 og Mietzner, 2014:448).

³⁵ Politiet (som ble sett på som et symbol på regimets undertrykkelse) var et yndet mål under revolten. I noen områder fantes det ikke en eneste operativ politistasjon igjen. Dette førte til økt kriminalitet og vold, noe som store deler av befolkningen så på som et stort usikkerhetsmoment.

Proessen bak endringene i valglovene var en lukket prosess. SCAF benyttet seg av en ”ekspertgruppe”, men har aldri offentliggjort hvem dette var. SCAF endret valgloven flere ganger (henholdsvis i mai, juni og september 2011). Endringene gikk spesielt på hvor stor andel av setene som skulle velges gjennom forholdstallsordning og flertallsordning. Gjennom disse endringene er det mulig å trekke noen sluttsatser om SCAFs egne motivasjoner og hva slags påvirkning andre aktører kan ha hatt på den endelige utformingen av valgsystemet. De første endringene i valglovene ble offentliggjort i mai 2011. I følge denne ville det innføres et blandet system. *To tredjedeler* av setene ville bli valgt gjennom en flertallsordning og var kun forbeholdt uavhengige kandidater. *En tredjedel* ville bli valgt gjennom forholdstallsordning med lukket partiliste. Presidenten skulle utpeke 130 seter (IFES, 2011b:2). Denne ordningen ville ha gagnet gamle regimestrukturer, spesielt tidligere NDP medlemmer. Slektskap og patron-klient forhold etablert av innflytelsesrike personer under det tidligere regimet, ville hatt en fordel i konkurransen om de uavhengige setene (Ahmed, 2011:11). Dette ville også ha gagnet SCAF. Det finnes til en viss grad tette bånd og sammenfallende politiske og økonomiske interesser mellom militæret og den eldre garden innenfor NDP (Roll, 2011).

Protest fra opposisjonsgrupper

SCAF sitt lovforslaget skapte store protester fra sivilsamfunnet og politiske partier. De største opposisjonsgruppene (som brorskapet og det sekulære-liberale partiet al-Wafd) ønsket å innføre en ren forholdstallsordning med én nasjonal valgkrets. Dette ville ha begrenset maktbasen til det tidligere regimet fordi patron-klient forholdene i distriktene ville ikke vært like førende for hvem som ble valgt (Carter Center, 2012:10, Faris, 2012:142 og 149, og Trager, 2011). Innføring av en ren forholdstallsordning ble motarbeidet av medlemmene i grunnlovskomiteen som var utpekt av SCAF. De argumenterte for at en ren forholdstallsordning ville favorisere partier fremfor uavhengige kandidater. Komiteen mente derfor at en forholdstallsordning ikke ville være i tråd med grunnlovsprinsippet om lik mulighet for politisk deltakelse og representasjon (Hassan, 2012:370).

Protestene fra sivilsamfunnet og politiske partier hadde likevel en viss påvirkningskraft (IFES, 2011a:3 og Carter Center, 2012:10). I juni endret SCAF fordelingen til at *halvparten* av setene skulle bli valgt gjennom flertallsordning og den resterende *halvparten* skulle bli valgt gjennom forholdstallsordning. Flere protester og trusler om boikott fra opposisjonspartier presset SCAF til å foreta ytterligere en endring. I september endret SCAF

fordelingen en siste gang. *To tredjedeler* av setene skulle bli valgt gjennom forholdstallsordning og *en tredjedel* gjennom flertallsordning. Både uavhengige kandidater og kandidater fra politiske partier skulle få lov stille til valg på setene i flertallsordningen (Faris, 2012:143-144). Dette resulterte i en styrket stilling for politiske partier og en svekkelse av gamle regimestrukturer.

SCAF valgte å beholde noen sentrale trekk fra valgsystemet som ble brukt under Mubarak. For det første så var flertallsordningen utformet på samme måte som under valget i 2010. For det andre ble tokammerssystemet opprettholdt. I et tokammersystem oppfyller som regel det øverste kammeret en eller begge av følgende funksjoner: (1) sørge for en annen type av representasjon enn det nederste kammeret (som for eksempel geografisk representasjon) og/eller (2) fungere som en kontrollinstans ovenfor det nederste kammeret (Reynolds, Reily og Ellis m.fl., 2005:138). I følge studier gjort av det egyptiske lovverket, oppfyller ikke det øverste kammeret noen av disse funksjonene (Ahmed, 2012:21). Det er vanskelig å se kontekstuelle grunner til at SCAF valgte å beholde tokammersystemet. En strukturell faktor kan rett og slett være historisk tilknytning til en institusjon som har eksistert siden 1980. Historisk folkelig tilknytning til det nederste kammeret kan det dog ikke argumenteres for. Kammeret ble aktivt brukt til å fremme NDPs dominans (en tredjedel av setene ble utpekt av presidenten). Et annet mulig scenario er at SCAF trodde at tidligere regimestrukturer ville vinne frem i parlamentsvalget (spesielt hvis en majoritet av setene hadde blitt valgt gjennom samme flertallsordning som under Mubarak, ref. SCAF sitt første lovforslag i mai). Når begge kamrene velges på akkurat samme måte, vil det øverste kammeret reflektere eller forsterke den gruppen som har flertall i det nederste kammeret (spesielt når begge kamrene velges samtidig) (Reynolds, Reily og Ellis m.fl., 2005:8). SCAF kan dermed ha hatt en intensjon om å styrke tidligere regimestrukturer gjennom å videreføre tokammersystemet.

Et annet viktig trekk som SCAF videreførte fra det gamle valgsystemet var kravet om 50/50 fordeling av arbeidere/bønder og profesjonelle i parlamentet. Yrkeskvoten ble opprinnelig innført under den sosialistiske agendaen til president Nasser i 1964, og har således en historisk plass i Egypt. Som nevnt ovenfor ble yrkeskvoten aktivt brukt til å manipulere valget under det tidligere regimet (IFES, 2011b:1-2). Bruk av yrkeskvoten er blitt kraftig kritisert for å bryte med internasjonale prinsipper for frie og rettferdige valg (se problemer knyttet til yrkeskvoten under punkt 1.4). At SCAF likevel valgte å beholde denne ordningen kan enten bety at SCAF hadde intensjoner om å misbruke kvoten, eller i det minste ikke ønsket å

imøtekomme prinsipper for gjennomføringen av genuine valg. Da det er vanskelig å bevise førstnevnte, finnes det flere argumenter som bygger opp under sistnevnte. Eksempelvis opprettholdt SCAF unntakstilstanden under valget og fundamentale menneskerettigheter som ytringsfrihet og forsamlingsfrihet ble ikke opprettholdt. Det var vanskelig for internasjonale valgobservatører å få tilgang samtidig som det ble stil spørsmålsteget ved uavhengigheten til den egyptiske valgkommisjonen. På grunn av plassbegrensninger er det ikke mulighet for å gå inn i alle detaljer, men noen av disse utdypes mer under punkt 5.4.

Samarbeid mellom SCAF og Det muslimske brorskap

Samarbeidet mellom SCAF og Det muslimske brorskap er av betydning fordi brorskapet utgjør den største politiske opposisjonen i Egypt. Samarbeidet bestod ikke av en formell allianse, men heller av en felles forståelse for at gjensidige konsesjoner måtte til for å sikre sine egeninteresser. Som oppgaven skal se nærmere på nedenfor, så har brorskapets tilslutning til SCAF bidratt til å svekke politiske alternativer og redusert folkelig protest mot SCAF's dominerende rolle.

Brorskapets sterke påvirkningskraft skyldes blant annet langvarig tilstedeværelse som politisk opposisjon (siden dannelsen i 1928) og et utstrakt nettverk. Gjennom flere tiår har brorskapet tilbudt sårt trengte velferdsordninger noe som har resultert i et omfattende grasrotnettverk, spesielt i byene (Faris, 2012:149). Brorskapet og De frie offiserer samarbeidet i kuppet mot monarken i 1952, men etter dette har regimet kontinuerlig holdt brorskapet under streng kontroll. Selv om det fantes en viss grad av toleranse, var bevegelsen offisielt ulovlig og var ofte utsatt for vilkårlige arrestasjoner. Brorskapets popularitet kom til uttrykk i parlamentsvalget i 2005 (som regnes for å være et av de mest frie valgene under Mubarak). Ettersom bevegelsen var forbudt stilte brorskapet som "uavhengige kandidater" og endte med å bli den største opposisjonsblokken i parlamentet med 20 prosent av setene. Dette førte til massive arrestasjoner av ledere og tilhengere. Så hvorfor valgte brorskapet å samarbeide med SCAF etter revolten, som på mange måter representerte det samme regimet som hadde undertrykt bevegelsen i flere tiår?

Før revolten stod islamister, sekulære, liberale og sosialister samlet i protest mot Mubarak (Landolt og Kubicek, 2014:996). Etter revolten hadde flere opposisjonsgrupper (inkludert sekulære-liberale og brorskapet) sammenfallende interesser når det kom til valg av

valgssystem. Innføringen av en ren forholdstallsordning med én nasjonal valgkrets var ønsket for å redusere maktstrukturene til Mubaraks personalistiske styre. Likevel fragmenterte samholdet. Dette skyldes primært to faktorer. For det første var det høy usikkerhet knyttet til aktørenes agenda, spesielt de sekulæres usikkerhet til brorskapets reelle demokratiske intensjoner. Usikkerheten kan forklares ut ifra strukturelle faktorer forbundet med arven fra det tidligere regimet. Mubarak hadde en bevisst strategi på å splitte de sekulære og islamistiske opposisjonsgruppene. Regimet benyttet seg aktivt av anti-islamistisk propaganda for å hindre et samarbeid mellom sekulære og islamister. Regimet fremstilte seg som den eneste sikkerhetene sekulære grupper hadde mot at radikale islamister tok over landet. Motstridene uttalelser fra ulike ledere i brorskapet om hvorvidt man ønsket politisk reform og hva denne ville innebære, bidro til enda større skepsis blant sekulære grupper (Faris, 2012:145 og Landolt og Kubicek, 2014:996).

For det andre hadde de sekulære-liberale gruppene og brorskapet en grunnleggende motstridene interesse når det kom til selve transisjonssekvensen. Etter revolten offentliggjorde SCAF en revidert overgangsgrunnlov som skulle være gjeldende frem til en ny permanent grunnlov ble opprettet. I denne ble det blant annet stipulert at yrkeskvoten skulle videreføres, men mer vesentlig: en ny grunnlovskomiteé skulle utgå fra parlamentet som skulle velges senere samme år. Brorskapet støttet opp om dette da brorskapet (som den best organiserte og historisk mest populære opposisjonsbevegelsen) regnet med å bli det største partiet i parlamentet. Broskapet ville dermed kunne legge premissene for den nye grunnloven og maktfordelingen i fremtidens Egypt. De resterende opposisjonspartiene ønsket at parlamentsvalget skulle utsettes og at det skulle avholdes direkte valg av en ny grunnlovskomiteé. Dette for å få bedre tid til å forberede seg for valget i et forsøk på å prøve å begrense brorskapets oppslutning (Landolt og Kubicek 2014:997).

SCAF på sin side hadde et sterkt ønske om å få vedtatt overgangsgrunnloven.

Overgangsgrunnloven ga nemlig SCAF en særdeles sterk posisjon, noe som har hindret demokratisk utvikling i Egypt (noe oppgaven ser nærmere på under punkt 1.4.2). Et samarbeid med brorskapet ville kunne skape stor nok oppslutning til at overgangsgrunnloven skulle bli godkjent i en folkeavstemning. Samarbeidet kan her spores til sammensetningen av grunnlovskomiteen der brorskapet var representert, men ingen av de andre politiske opposisjonspartiene. Etter aktiv lobbyvirksomhet fra brorskapet ble overgangsgrunnloven

vedtatt i folkeavstemningen i mars 2011 (Landolt og Kubicek, 2014:997 og Carter Center, 2012:8).

Vedvarende protester og trussel om boikott av valget satte likevel SCAF i en vanskelig posisjon. Hvis parlamentsvalget ikke ble gjennomført og opposisjonsgrupper fikk igjennom at det heller skulle være valg av en ny grunnlovskomiteé, ville det bety slutten for SCAFs overgangsgrunnlov. SCAF valgte derfor å imøtekomme til dels noen av ønskene til opposisjonen og økte derfor (som beskrevet ovenfor) andelen seter som skulle velges gjennom forholdstallsordning samt at partikandidater fikk lov til å stille til valg på de uavhengige setene (Carter Center, 2012:2 og Brown, 2013:47).

Det er vanskelig å si hvorvidt et annet valgsystemet hadde blitt innført hvis brorskapet og andre opposisjonsgrupper hadde klart å stå samlet rundt ønsket om en ren forholdstallsordning, men muligheten for det hadde i hvert fall vært større. Uten brorskapet stod resten av opposisjonen uten mye slagkraft og initiativene kom aldri lenger enn til gatedemonstrasjoner *mot* SCAF og brorskapets forslag, uten at opposisjonen klarte å fremme et reelt alternativ (Brown, 2013:47 og 93). Befolkningen, som begynte å bli lei demonstrasjoner og lovløse tilstander, hadde dermed lettere for å samles rundt forslaget til SCAF og brorskapet enn et ikke-eksisterende alternativ.

Til oppsummering, så hadde SCAF en dominerende rolle i utformingen av valgsystemet. Dette skyldes strukturelle faktorer forbundet med en historisk sterk stilling i det militære, politiske og økonomiske liv i Egypt. Kontekstuelle faktorer gjorde i tillegg at folket så på SCAF som en legitim aktør. SCAF prøvde å innføre et valgsystem som gagnet tidligere regimestructurer. Opposisjonen forlanget innføringen av en ren forholdstallsordning og truet med å boikotte valget. SCAF var redd for at hvis valget ble boikottet, ville det også være en fare for at overgangsgrunnloven (som ga SCAF mye makt) ble skrinlagt. Brorskapet delte SCAF sin bekymring da brorskapet ville tjene på å følge transisjonsplanen som var stipulert i SCAFs overgangsgrunnlov. Med oppslutning fra brorskapet, valget SCAF å imøtekomme noe av opposisjonens krav. Flere seter ble valgt gjennom forholdstallsordning og partikandidater fikk stille til valg på seter som først var reservert for uavhengige kandidater. Dette førte til en styrket stilling for politiske partier, noe som var i tråd med opposisjonens egeninteresser. Likevel beholdt SCAF sentrale trekk fra valgsystemet som ble brukt under Mubarak som for

eksempel yrkeskvoten. Brorskapets tilslutning til SCAF gjorde at den resterende opposisjonen ikke var sterk nok til å kunne utøve videre innflytelse på utformingen av valgsystemet.

5.4. Hva var konsekvensene av valgsystemet?

5.4.1. Legitimitet

Valget 2011 og 2012

”The Supreme Council of the Armed Forces (SCAF), as the interim authority over the transition, failed to implement institutional and sectoral reforms, resulting in a deterioration of the relationship between the military council and many segments of Egyptian society. In particular, the strict regulatory environment for civil society organizations, the ongoing implementation of the emergency law and the subjection of civilians to military trials, the repression of political activists, and the stifling of political dissent in the state-owned media led to confrontations between the military and civilians, sometimes resulting in violence” (Carter Center 2012:2).

Dette kapittelet bygger på valgobservasjoner gjort av Carter Center og National Democratic Institute (NDI), rapporter skrevet av International Foundation for Electoral Systems (IFES), Human Rights Watch og Democracy Now, samt analyser gjort av Mazen Hassan i tidsskriftet *Electoral Studies* sin faste spalte ”Notes on recent elections”.³⁶

Carter Center konkluderte i sin endelig rapport at valgresultatet ”appeared to broadly represent the will of Egypt’s voters” (2012:2). Grunnleggende menneskerettigheter som ytrings- og forsamlingsfrihet var likevel ikke sikret under valget. Fredelige demonstranter ble slått ned på med vold. Mange ble siktet for å ha fornærmet staten eller dens ledere. Det ble tatt ut dårlige begrunnede tiltaler mot nasjonale og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner som jobber for å fremme menneskerettigheter og demokrati. I tillegg var det en rekke problemer gjennom hele valgprosessen: reglene for hvem som kunne stemme var for strenge,

³⁶ SCAF var svært restriktive på hvem som fikk lov til å observere valget, noe som også ble kritisert. Oversikt over hvem som søkte om å observere valget og hvem som eventuelt fikk avslag er ikke funnet. Av den grunn finnes det få rapporter fra organisasjoner som observerte valget. Det er i hovedsak kun Carter Center som har publisert en endelig rapport, mens NDI kun har publisert preliminare rapporter. Det er ikke funnet noe begrunnelse for hvorfor NDI ikke har publisert en endelig rapport.

velgerutdanning var fraværende, manglende kontroll av kampanjefinansiering, grunnleggende prosedyrer i valglokalene ble ikke fulgt (som for eksempel bruk av blekk), ikke konsistente prosedyrer ved opptelling samt begrensninger på sivilsamfunnsorganisasjoner og media.³⁷ Dette kapittelet vil fokusere på to overordnede temaer som har hatt en sentral betydning for valgresultatet og oppslutningen til demokrati, nemlig militærets og rettsvesenets rolle under valget.

Militæret var ansvarlig for sikkerheten under valget. Flere demonstrasjoner ble voldelig oppløst av militæret. I midten av desember ble flere hundre demonstranter skadet og fjorten drept av soldater på Tahrirplassen. Etter hendelsen brøt militæret seg inn i flere mediehus i et forsøk på å konfiskere filmbevis. SCAF nektet for at militæret hadde angrepet demonstrantene selv om dette ble dokumentert gjennom flere videoer filmet av demonstranter og journalister (Kouddous, 2011). Loven om unntakstilstand (som hadde vært i kraft siden 1981) ble opprettholdt under valget. Militæret brukte ikke unntakstilstanden til å avbryte valgrelaterte aktiviteter (som valg møter og valgtaler), men Carter Center mener at opprettholdelsen av unntakstilstanden kan ha hatt en selvsensurerende effekt på ytrings- og forsamlingsfriheten (2012:19). Bruken av militærdomstoler var også omfattende. Mer enn 12 000 sivile ble stilt innfor militær domstol mellom februar og september 2011 (Human Rights Watch, 2011). Carter Center og NDI skriver i sine rapporter at militæret var tydelig tilstede ved valglokalene (NDI, 2012:2 og Carter Center, 2012:66). Det ble rapportert om tilfeller der militæret brukte vold for å kontrollere velgere og i noen tilfeller ble observatører nektet adgang til valglokalene (Carter Center, 2012:4 og 66).

Militæret hadde helt klart hatt en negativ rolle under valget. Bruk av vold, unntakstilstand og militærdomstoler skaper et miljø der sjansen for selvsensurering er høy. Tilstedeværelse av sikkerhetspersonell ved valglokalene er ikke uvanlig når valg gjennomføres i land der faren for voldelige sammenstøt er overhengende. Tilstedeværelsen av militæret eller politi kan i slike situasjoner ha en positiv effekt. Spørsmålet er hvordan velgere *oppfattet* militærets tilstedeværelse. Med SCAF som den sittende utøvende og lovgivende makt, i kombinasjon med militærets voldelige sammenstøt med demonstranter, er det mye mulig at militæret ikke ble sett på som en nøytral aktør. Tilstedeværelsen av militæret *kan* derfor ha påvirket hva

³⁷ For fullstendig rapport om utfordringer knyttet til valget, se Carter Center (2012): *Final Report of the Carter Center Mission to Witness the 2011–2012 Parliamentary Elections in Egypt*.

velgere stemte, men kan i større grad ha påvirket hvorvidt velgere opplevde valget som genuint eller ikke.

Rettsvesenet hadde to roller under valget. For det første var rettsvesenet administrativt ansvarlig for valget gjennom valgkommisjonen Supreme Judicial Commission for Elections (SJCE). For det andre ble valget direkte overvåket av dommere som var representert i hvert valglokale. Flere problemer er knyttet til rettsvesenets rolle. For det første så var ikke valgkommisjonen uavhengig av SCAF. Valgkommisjonen manglet formell uavhengighet da dette ikke var eksplisitt nevnt i loven³⁸. Samtidig kunne SCAF, som utøvende og lovgivende makt, ensidig endre lovverket som styrte SJCE sine ansvarsområder. Dette undergravde valgkommisjonens oppfattede og reelle uavhengighet (Carter Center, 2012:28). For det andre så kan det oppstå en interessekonflikt mellom de to rollene. Dommere ble utplassert i valglokalene for å overse at alt gikk riktig for seg. Samtidig var det dommere som behandlet eventuelle tvister som oppstod under valget. Rettsvesenet som institusjon kan dermed ha hatt en egeninteresse av å dømme saker slik at valget som helhet ble fremstilt som genuint – ettersom det var rettsvesenet gjennom valgkommisjonen som var ansvarlig for at valget ble gjennomført på en god måte (Carter Center, 2012:29-30 og 64). Prinsippet om et uavhengig og upartisk rettsvesen ble derfor ikke sikret. Dette kan ha hatt betydning for hvordan klagesaker ble behandlet og folkets oppslutningen til valget og demokrati.

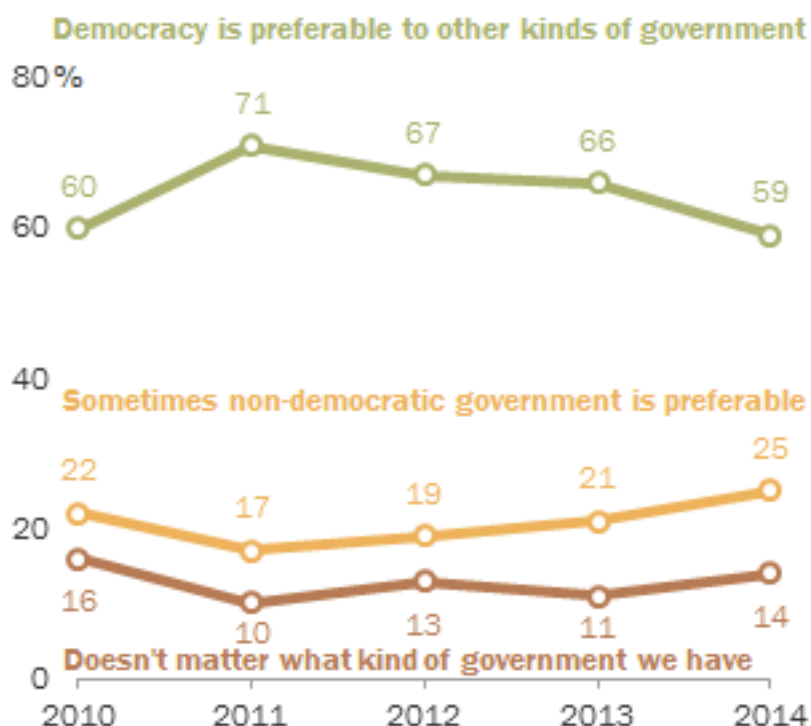
Oppslutning til valg og demokrati

Som nevnt i avsnittet ovenfor så fantes det mange faktiske forhold som kan ha påvirket valget urettmessig. Spørsmålet er hvorvidt folket og politiske aktører likevel oppfattet valget som legitimt, noe som vil styrke oppslutningen til demokrati. Oppgaven ser her nærmere på opinionsmålinger og hvorvidt valgresultatet ble godtatt av politiske aktører.

Det er dessverre utført et svært begrenset antall opinionsmålinger i Egypt på denne tiden. Den eneste målingen av relevans som er funnet er undersøkelser gjort av Pew Research Center. Målingen dreier seg om oppslutning til demokrati som foretrukket styresett og er på den måten mye mer begrenset i omfang sammenlignet med IRI sine undersøkelser i Tunisia.

³⁸ Grunnlovsdeklarasjonen (overgangsgrunnloven) av 30. mars 2011, art.39 og Lov om utøvelse av politiske rettigheter lov nr. 73 av 1956 (revidert).

Figur 5 – Oppslutning til demokrati som foretrukket styresett i Egypt



Kilde: Pew Research Center (2014): *Majority of Egyptians Still Prefer Democracy, but Support Is Waning*. Spring 2014 Global Attitudes survey. Q19. <http://www.pewglobal.org/2014/05/22/one-year-after-morsis-ouster-divides-persist-on-el-sisi-muslim-brotherhood/egypt-report-16/>

Før revolten i 2010 mente 60 prosent at demokrati var det foretrukne styresett. Etter revolten i mars/april 2011 mente 71 prosent det samme. Etter parlamentsvalget (mars/april) hadde denne oppslutningen til demokrati gått ned til 67 prosent, altså en nedgang på fire prosent (Pew Research Center 2014). Selv om nedgangen ikke er veldig markant, kan dette tyde på at gjennomføringen av valget ikke styrket oppslutningen til demokrati.

En annen indikator på hvorvidt et valg blir oppfattet som legitimt, er hvorvidt politiske aktører og institusjoner godtar valgresultatet. I Egypt godtok ikke grunnlovsdomstolen valgresultatet. I juni 2012 oppløste domstolen det nederste kammeret i parlamentet. Valget ble dømt grunnlovsstridig fordi domstolen mente at uavhengige kandidater og partikandidater ikke hadde lik mulighet til å bli valgt. Som nevnt ovenfor la SCAF først frem et lovforslag der kun uavhengige kandidater kunne stille til valg i flertallsordningen. En lovendring i oktober gjorde det derimot mulig for *både* uavhengige kandidater og partikandidater til å stille til valg på setene som skulle velges gjennom flertallsordningen. Domstolen mente dette ga

partikandidater en urettmessig fordel da uavhengige kandidater ikke kunne stille til valg på setene som skulle velges gjennom forholdstallsordningen (Carter Center, 2012:25).

Etter domstolens vedtak oppstod det en debatt om hvorvidt avgjørelsen var juridisk eller politisk begrunnet. Domstolen bestod av dommere som var utpekt av Mubarak. Som oppgaven ser nærmere på under punkt 5.4.2 vant brorskapet flest mandater. Dommerne kunne derfor ha en egeninteresse av å avvikle brorskapets dominans i parlamentet. Egeninteressen kunne for eksempel være forbundet med frykt for at brorskapet skulle ta et oppgjør med rettsvesenet - som under Mubarak vilkårlig dømte brorskapets ledere. Dommerne kunne også ha hatt et ønske om å bibeholde gamle regimestrukturer, da patron-klient nettverkene kan ha gitt privilegerte dommere innflytelse og økonomiske fordeler. I tillegg kan politiske føringer fra SCAF ha vært utslagsgivende. Det er vanskelig å dokumentere dette, men SCAF var den aktøren som både hadde mulighet og interesse av å oppløse parlamentet. Som nevnt ovenfor ønsket SCAF å innføre et valgsystem som fremmet gamle regimestrukturer, men ble nødt til å imøtekomme noe av kravene fra opposisjonen. Endringene bidro til, som oppgaven skal se nærmere på i neste kapittel, at islamistiske grupperinger vant et overveldende flertall i begge kamrene. Domstolens vedtak kom mistenkelig nok kun to dager før andre runde av presidentvalget, et valg brorskapets kandidat Mohammed Morsi mest sannsynlig kom til å vinne. Hvis ikke parlamentet hadde blitt oppløst ville brorskapet hatt kontroll over både den lovgivende og utøvende makten. Etter oppløsningen tok SCAF atter rollen som lovgivende makt, noe som ga SCAF kontroll over utnevnelsen av en ny grunnlovskomiteé (Landolt og Kubicek, 2014:48 og 998-999).

5.4.2. Hvem fikk mer og hvem fikk mindre makt?

Maktfordeling i parlamentet

Nedenfor skal oppgaven se nærmere på et av de tekniske elementene som har hatt særdeles betydning for valgresultatet, nemlig valgformelen.

Valgresultat og valgformel

I forholdstallsordningen benyttet Egypt seg av kvotemetoden *hare* som favoriserer mindre partier. Analyser i forkant av valget mente at valgformelen ville skape et svært fragmentert parlament. Dette ble ikke tilfelle. To partier (brorskapets parti Freedom and Justice Party

(FJP) og salafistpartiet Al-Noor) tok til sammen over 65 prosent av setene i det nederste kammeret og over 80 prosent av setene i det øverste kammeret. Islamistiske grupperinger fikk dermed en styrket stilling etter valget. Valgseieren til FJP er ikke overaskende. Som nevnt så har brorskapet hatt en sterk stilling i det egyptiske samfunn i lengre tid. Etableringen av Al-Noor førte dog til en splittelse av de muslimske stemmene. Dette førte til at FJP ikke oppnådde majoritet i parlamentet, noe som de nokså sikkert hadde gjort hvis Al-Noor ikke hadde vært en konkurrent.

Islamistenes seier gikk på bekostningen av sekulære-liberale grupper. Det sekulære sentrum-høyre partiet Al Wafd ble det tredje største partiet, men fikk bare åtte prosent av setene i begge kamrene. De resterende fjorten partiene i parlamentet utgjorde til sammen 16 prosent av setene, der det største partiet kun utgjorde tre prosent av setene (Hassan, 2012:372). Nye partier og uavhengige kandidater som hadde tilknytning til det tidligere regimet, fikk lav oppslutning. Partier som for eksempel Freedom Party, Egyptian Citizen Party, Conservative Party og Egypt's Nationalist Party fikk alle én prosent eller mindre av setene (Tavana 2011a:15). Selv om islamistiske grupperinger ble den dominerende gruppen i parlamentet, så bidro valgformelen hare til at flere grupper ble representert. Hadde man for eksempel brukt *droop* i stedet så hadde islamistiske grupperinger hatt enda mer dominerende rolle.

Tabell 4 – Valgresultat nederste kammer ved parlamentsvalget i Egypt 2011-2012

Valgresultat nederste kammer		
Parti	Totalt antall seter	% av totalt antall seter
Democratic Alliance	235	47,2
Freedom and Justice Party	224	45,0
Karama	6	1,2
Revolution's Tomorrow	2	0,4
Hardara	2	0,4
Labour	1	0,2
Al-Noor	123	24,7
Al-Noor	107	21,5
Bena we Tammia	13	2,6
Al-Asala	3	0,6
Al-Wafd	38	7,6

Egyptian Bloc	34	6,8
Social Democratic Party	16	3,2
Free Egyptian	15	3,0
Tagammu	3	0,6
Resterende partier (>2.0%)	45	9,0
Uavhengige kandidater	23	4,6
Totalt	498	100

Kilde tabell 4: Hassan, Mazen (2013): "Elections of the People's Assembly, Egypt 2011/12". *Electoral Studies* 32, 370–387.

Tabell 5 – Valgresultat øverste kammer ved parlamentsvalget i Egypt 2011-2012

Valgresultat øverste kammer		
Parti	Totalt antall seter	% av totalt antall seter
Freedom and Justice Party	105	58,3
Al-Noor	45	25,0
Al-Wafd	14	7,7
Egyptian Bloc	8	4,4
Freedom Party	2	1,1
Democratic Peace	2	1,1
Uavhengige kandidater	4	2,3
Totalt	180	100

Kilde tabell 5: Australian Government Refugee Review Tribunal (2012): *Egypt Elections Roundup*.
<http://www.refworld.org/pdfid/51f6213c4.pdf>

Maktfordeling mellom parlamentet og andre institusjoner

Som nevnt ovenfor ble parlamentet oppløst i juni 2012 og SCAF tok tilbake kontrollen over den lovgivende makten. I tiden før dette (altså etter valget og frem til oppløsningen) så var parlamentets makt svært begrenset. I tråd med overgangsgrunnloven var det SCAF som hadde rett til å utpeke en overgangsregjering som skulle styre frem til presidentvalget – ikke parlamentet. Parlamentet hadde heller ikke mulighet til å stille mistillit til regjeringen som ble utpekt av SCAF. Det betydde at den folkevalgte forsamlingen ikke kunne utøve innflytelse på

hvem som styrte. Valget bidro derfor ikke til å etablere et sivilt styre i Egypt (Hassan, 2012:373, Carter Center, 2012:3).

5.5. Oppsummering

SCAF spilte en dominerende rolle i valg av valgsystemet i 2011. Dette skyldtes strukturelle faktorer forbundet med militærets historiske sterke stilling i landet. Kontekstuelle faktorer gjorde i tillegg at folket så på SCAF som en legitim aktør. Aktørene hadde sterke egeninteresser knyttet til hvilket valgsystem de ønsket å innføre. SCAF ønsket å innføre et valgsystem som gagnet tidligere regimestrukturer, mens opposisjonen ønsket å innføre en ren forholdstallsordning for å nettopp bryte maktstrukturene til det tidligere regimet. Resultatet ble et kompromiss med et blandet system. Kompromisset var mulig på grunn av samarbeid mellom brorskapet og SCAF. Samarbeidet var et resultat av sammenfallende interesser. Brorskapet tjente på å avholde parlamentsvalg så fort som mulig, mens SCAF ønsket å sikre seg fordelene stipulert i overgangsgrunnloven. Et samspill mellom både strukturelle, kontekstuelle og atferdsmessige faktorer var utslagsgivende for valg av valgsystem i Egypt.

Parlamentsvalget i 2011 og 2012 foregikk i et svært anspent miljø. Spesielt rollen til militæret og rettsvesenet kan ha bidratt til en lavere oppslutning til demokratiet blant folket.

Opinionsmålinger utført av Pew Research Center kan tyde på dette. Valgresultatet ga islamistiske grupper en styrket stilling, noe som gikk på bekostning av sekulære-liberale grupper. Valgsystemet bidro til et valgresultat som svekket tidligere regimestrukturer, men dette var kun midlertidig. Valget ble dømt grunnlovsstridig, et vedtak som mest sannsynlig var et resultat av politiske føringer fra SCAF, og parlamentet ble oppløst. SCAF tok atter igjen rollen som lovgivende makt, noe som bidro til å svekke den demokratiske utviklingen i Egypt.

6. Sammenligning Tunisia og Egypt

I dette kapittelet vil oppgaven trekke ut de store linjene i den empirianalysen som er blitt gjort i kapittel fire og fem. Oppgaven vil her se på to overordnede faktorer som har hatt betydning for valg av valgsystem og den videre demokratiske utviklingen i Egypt og Tunisia, nemlig transisjonskonteksten og politisk kultur. Til slutt vil dette kapittelet også nevne kort hvorvidt internasjonale aktører har hatt innflytelse på transisjonsprosessen.

Transisjonskonteksten – transisjon fra hva og hvordan

Et av de gjennomgående temaene i oppgaven er hvorvidt prosessen som ligger bak valg av valgsystem kan ha hatt betydning for videre demokratisk utvikling. Egypt og Tunisia er eksempler på to forskjellige utviklinger. Valgsystemet i Tunisia ble valgt i et miljø som var preget av samarbeid og konsensus. Motsetningsvis var valg av valgsystem i Egypt en mye mer turbulent prosess. I Tunisia sluttet både folket og politiske aktører opp om valgresultatet, mens i Egypt ble valget dømt grunnlovsstridig og parlamentet ble oppløst. De forskjellige utviklingene kan spores til ulike samfunnstrekk som eksisterte i Tunisia og Egypt før revoltene – og som var førende for hvordan transisjonen utartet seg. For det første så hadde Tunisia et svært aktivt sivilsamfunn som gjennom sterke interesseorganisasjoner kunne føre kontroll med politiske aktører. I Egypt var dette fraværende. Et aktivt sivilsamfunn bygger blant annet på human kapital. Her skiller Tunisia og Egypt seg fra hverandre. Mens Tunisias middelklasse ligger på hele 80 prosent av befolkningen, utgjør middelklassen i Egypt kun 40-50 prosent. Middelklassen i Egypt har i tillegg et dårligere økonomisk utgangspunkt enn middelklassen i Tunisia. I 2009 lå Tunisias inntekt per capita på USD 4184 (hvilket plasserer Tunisia i toppsjiktet av de nordafrikanske landene). Egypts inntekt per capita er anslått til USD 2070, altså mindre enn halvparten av Tunisia. I Global Competitiveness Report 2010-2011 (utgitt av World Economic Forum) ble Egypt rangert som nummer 88 blant 134 land på indekser for menneskelig utvikling (helse og grunnutdanning), mens Tunisia ble rangert som nummer 27 (El-Hennawy, 2011). En annen faktor som kan ha styrket sivilbefolkningen i Tunisia er kvinnens historiske sterke stilling i landet. Tunisiske kvinner har hatt en mye mer synlig rolle i samfunnet og innehatt langt flere rettigheter sammenlignet med andre land i MENA (som for eksempel rett til høyere utdanning). I følge Amr Hamzawy, forskningsdirektør ved Carnegie Endowment for International Peace i Beirut, har Tunisias utdanningssystem bidratt til at middelklassen i stor grad sluttet opp om en sekulær og sivil

stat. Dette bidro til å samle befolkningen om å fremme verdier som politisk liberalisering, i stedet for å diskutere hvorvidt staten skulle være sekulær eller religiøs. Motsetningsvis har middelklassen i Egypt blitt stadig mer knyttet til Det muslimske brorskap, samtidig som salafistiske grupper har fått større fotfeste i Egypt. Dette har gjort religion til en svært sterk konfliktlinje i Egypt og hindret befolkningen til å fremme kollektive verdier (El-Hennawy 2011). For det andre så forholdt seg det tunisiske militæret seg passiv under og etter revolten, i motsetning til militæret i Egypt. Dette skyldes vesentlige forskjeller mellom Mubarak og Ben Ali regimet. I Egypt var militæret en viktig politisk og økonomisk aktør, der selve maktbasen til Mubarak kom fra offiserskorpset. Sikkerhetsapparatet til Ben Ali bestod i hovedsak av politivesenet. Militæret ble sett på som en apolitisk enhet som i tillegg hadde rett så stor legitimitet hos befolkningen (blant annet på grunn av deltakelse i mange fredsbevarende operasjoner arrangert av FN) (Lesch, 2014:65). I Tunisia klarte således opposisjonen og sivilsamfunnet å presse det gamle regimet bort fra makten. Dette var ikke tilfelle i Egypt. Etter at Mubarak gikk av, forble resten av maktapparatet intakt. Fraværet av en samlet opposisjon og et sterkt sivilsamfunn, i kombinasjon med militærets sterke tilstedeværelse, gjorde at det ikke ble en reell demokratisk transisjon i Egypt.

Politisk kultur og maktbalanse

En annen vesentlig forskjell mellom Egypt og Tunisia er landenes politiske kultur. En transisjon fra autoritært styre til demokrati avhenger ofte av om politiske aktører klarer å komme til enighet om veien videre. Det finnes mange faktorer som påvirker hvorvidt samarbeid og konsensus mellom politiske partier er mulig etter en revolt. I Tunisia hadde opposisjonspartiene erfaring med tidligere samarbeid under Ben Ali. Samtidig hadde ingen av aktørene nok makt til å kunne påtvinge sin agenda på de andre aktørene. I Egypt fragmentertes opposisjonen og klarte ikke å etablere et tverrpolitisk organ som kommisjonen i Tunisia. Dette skyldes flere forhold. For det første så hadde brorskapet en større oppslutning fra folket enn det Ennhada hadde (om enn ikke reel, så hadde i hvert fall brorskapet en større tro på at de ville gå seirende ut av valget). For det andre så gjorde sammenfallende interesser det til at brorskapet sluttet opp om militærets forslag til valgsystem og når valget skulle avholdes. Dette gjorde at brorskapet ikke hadde behov for å samarbeide med andre opposisjonspartier for å få fremmet sin agenda (Landolt og Kubicek, 2014:996 og 1001-2).

Som nevnt på side syv og åtte så finnes det sentrale likheter mellom revoltene i Tunisia og Egypt. Likevel bidro både transisjonskonteksten og politisk kultur til at hendelsesforløpet etter revoltene utviklet seg forskjellig. Den tverrpolitiske kommisjonen som ble opprettet i Tunisia satte umiddelbart i gang med å transformere det politiske systemet. Kommisjonen vedtok over 140 dekreter, mange som la grunnlag for å kunne avholde demokratiske valg (som for eksempel valgloven, lov for opprettelse av valgkommisjonen og lov om politiske partier). I tillegg ble flere instanser etablert for å etterforske brudd på menneskerettigheter og korrupsjon begått under Ben Ali-regimet. Dette bidro til at Tunisia raskt kvittet seg med tidligere regimestructurer. Den tunisiske kommisjonen gikk inn for å avholde valg av grunnlovsforsamling *før* parlamentsvalg. Grunnlovsforsamlingen brukte deretter helt frem til januar 2014 til å enes om en ny grunnlov. Grunnloven la bakteppet for fredelige parlaments- og presidentvalg som ble avholdt i oktober og desember 2014. I Egypt var det militæret som skisserte planen for hvordan transisjonen skulle forløpe seg – der tidsplanen var svært stram. En modifisering av grunnloven ble vedtatt bare en drøy måned etter at Mubarak gikk av. Nytt parlament var på plass i januar 2012 og ny president ble valgt i juni samme år. Den politiske kulturen, der militæret var den ledende aktøren, sørget likevel for at transisjonen ikke førte til et reelt demokratisk skifte.

Innflytelse fra internasjonale aktører

Det er interessant å nevne kort hvilken rolle internasjonale aktører har hatt i Egypt og Tunisia da dette vil kunne gi nyttig lærdom til fremtidige transisjoner. Hovedforskjellen mellom Egypt og Tunisia er at sistnevnte aktivt etterspurte råd fra internasjonale aktører som Venezia-kommisjonen og UNDP (United Nations Development Programme). Organisasjoner som Carter Center, Freedom House og National Democratic Institute har også hatt en sterk tilstedeværelse i Tunisia. Carter Center er kanskje den organisasjonen som har hatt størst innflytelse når det kommer til valggjennomføringen i Tunisia. Organisasjonen bidro ikke bare med valgobservatører, men jobbet også aktivt for å sikre at internasjonale standarder ble overholdt. I Egypt ble internasjonale aktører verken etterspurt eller ønsket velkommen til å bidra etter revolten. Tilstedeværelsen av internasjonale aktører med bred erfaring fra demokratiske transisjoner kan ha bidratt til en vellykket transisjon i Tunisia (Nahem, 2015).

En helt utslagsgivende faktor er dog at tunisiske aktører klarte å balansere mellom det å ta i mot råd fra internasjonale aktører samtidig som transisjonen likevel ble drevet av lokale

krefter. Samtidig innhentet tunisiske aktører informasjon om demokratitransisjoner fra blant annet Afrika, Latin-Amerika og Øst-Europa. Tunisia unngikk dermed en dominerende innflytelse fra USA og Vesten, hvilket ofte brukes av konservative eller religiøse grupperinger til å undergrave legitimiteten av demokratiutviklingen. Dette kan ha vært avgjørende for å sikre oppslutning og legitimitet rundt prosessen (Nahem, 2015).

Så hva har dette å si for internasjonale aktører innenfor demokratibyggning generelt, og valg av valgsystem spesielt? Det er viktig at internasjonale aktører er tilstede både før og etter en transisjon. Støtte til lokale pro-demokratiske aktører for å styrke deres kapasitet vil kunne ha en effekt på hvorvidt disse får plass ved forhandlingsbordet etter en transisjon. Kapasiteten til disse aktørene kan styrkes ved å oppmuntre til generelt samarbeid. Samarbeid på tvers av grupperinger kan forhindre at opposisjonen senere fragmenteres, noe som styrker muligheten for lokal forankring og legitimitet.

7. Oppsummering og konklusjon

Denne oppgaven har sett på hvorfor Tunisia og Egypt innførte de valgsystemene de gjorde etter den arabiske våren i 2011. I Tunisia førte samspillet mellom sivilsamfunnet og politiske partier til dannelsen av en tverrpolitisk kommisjon som fikk ansvar for å vedta nye valglover. Human kapital ga grunnlag for et aktivt borgerengasjement og uavhengige interesseorganisasjoner samlet folket på tvers av ulike grupperinger. Dette fungerte som en kontrollinstans og motvekt til de politiske partiene. Partiene hadde fra tidligere av erfaring med å samarbeide med hverandre. Attpåtil hadde ingen av partiene stor nok makt til å påtvinge sin agenda på de andre aktørene. Alle disse faktorene bidro til etableringen av et proporsjonalt valgsystem som gjenspeilet verdiene om samarbeid og konsensus som var rådende etter transisjonen. I Egypt spilte militæret en helt avgjørende rolle etter revolten i 2011. Dette skyldes historiske faktorer og tidligere regimestrukturer. Kontekstuelle faktorer ved transisjonen i seg selv gjorde at folket også så på militæret som en legitim aktør. SCAF ønsket å innføre et valgsystem som gagnet tidligere regimestrukturer, men press fra opposisjonen bidro til en moderasjon av det opprinnelige forslaget. Sammenfallende interesser mellom Egypts største opposisjon, Det muslimske brorskapet, og militæret bidro til at opposisjonen fragmentertes. Resultatet ble etableringen av et blandet valgsystem som gagnet brorskapet.

Oppgaven har også sett på valgsystemets konsekvenser i forhold til legitimitet og maktfordeling. I følge valgobservasjoner gjort av internasjonale organisasjoner var valget i Tunisia i 2011 et genuint valg. Det fantes likevel forhold som urettmessig kan ha påvirket valgresultatet. Opinionsmålinger viser dog at befolkningen oppfattet både valget og resultatet som legitimt. I tillegg har politiske aktører uttalt at demokratiet er det eneste foretrukne styresettet. Når det kommer til maktfordeling i parlamentet ble islamistpartiet Ennhada det desidert største partiet med 41 prosent av setene. Valgformelen *hare* gjorde likevel at Ennhada måtte gå i koalisjon med to mindre sekulære partier for å oppnå flertall. Dette bidro til å styrke prinsippene om konsensus og samarbeid i det politiske miljøet – og har således lagt et godt grunnlag for videre demokratisk utvikling. I Egypt foregikk valget i et miljø der helt grunnleggende menneskerettigheter som ytringsfrihet og forsamlingsfrihet ikke ble opprettholdt. Opinionsmålinger før og etter valget viser en nedgang i folkets oppslutning om demokrati som foretrukket styresett, noe som kan tyde på at valget ikke ble sett på som

legitimt. Maktfordelingen etter valget gikk i islamistpartienes favør som utgjorde en klar majoritet i parlamentet. Valgresultatet svekket tidligere regimestructurer, men dette var kun midlertidig. Valgsystemet ble dømt grunnlovsstridig (mest sannsynlig etter politisk press fra militæret) og parlamentet ble oppløst. SCAF tok rollen som lovgivende og utøvende makt og svekket således sannsynligheten for en reell demokratisk transisjon.

Som redegjørelsen ovenfor viser påvirker både aktører, struktur og kontekst valg av valgsystem i Egypt og Tunisia i 2011. Disse faktorene påvirker også utfallet av valgsystemet. Hvorvidt valgresultatet blir sett på som legitimt kan henge sammen med hvor inkluderende prosessen med å velge valgsystem er. Valgsystemet i Tunisia ble valgt gjennom samarbeid og konsensus mellom flere parter. I Egypt ble valgsystemet i store trekk etablert av militæret. Valgresultatet i Tunisia ble sett på som legitimt av både folket og politiske aktører, mens i Egypt ble valget dømt grunnlovsstridig og parlamentet ble oppløst. Valgresultatet i Egypt og Tunisia viser at det i tillegg er en sammenheng mellom maktstrukturene som fantes når valgsystemet ble etablert og de maktstrukturene som fantes etter valget, slik som blant annet Colomer (2005) og Benoit (2007) hevder. I Tunisia ble det dannet en tverrpolitisk kommisjon for å vedta nye valglover. Etter valget ble det dannet en koalisjonsregjering mellom et islamistisk parti og to sekulære partier (noe som er oppsiktsvekkende i en region der religiøse verdier står veldig sterkt). I Egypt var militæret og brorskapet de fremste aktørene i valg av valgsystem. Brorskapet ble det største partiet etter valget samtidig som militæret i realiteten bibeholdt makten.

Så hvilke implikasjoner har konklusjonene i denne studien? Studien har et begrenset gyldighetsområde da det empiriske materialet er avgrenset til Egypt og Tunisia i et snevert tidsrom. Samtidig vektlegger oppgaven at forskjellig *kontekst* gir forskjellig utfall - noe som også innebærer at generaliseringspotensialet i seg selv er begrenset. I tillegg er denne oppgaven på langt nær uttømmende i forhold til hvilke variabler og vinklinger som kunne vært inkludert i analysen. Oppgaven har likevel under disse begrensningene vist at det er en sammenheng mellom de faktorene som påvirker *valg* av valgsystem og de faktorene som påvirker *utfallet* av valgsystemet. Således har oppgaven bidratt til en økt forståelse for hvordan disse prosessene foregår i en transisjonskontekst. Da denne studien er av to muslimske land i Midtøsten og Nord-Afrika, der begge landene gikk gjennom et maktskifte etter en revolt, vil forhåpentligvis studien kunne danne grunnlag for videre forskning på hvilke faktorer som er særdeles viktige for demokratiutvikling i denne regionen. Samtidig har

konklusjonene i oppgaven implikasjoner for det internasjonale samfunn og demokratiassistansetiltak. Ved å styrke kapasiteten til og samarbeidet mellom lokale pro-demokratiske aktører, kan man øke sannsynligheten for at disse får en plass ved forhandlingsbordet etter en eventuell transisjon – og således øke sannsynligheten for at demokratiske verdier blir etablert.

8. Epilog

Tunisia

“The idealism engendered by the Arab spring has mostly sunk in bloodshed and extremism, with a shining exception: Tunisia, which in 2014 adopted a new, enlightened constitution and held both parliamentary and presidential polls...Its economy is struggling and its polity is fragile; but Tunisia’s pragmatism and moderation have nurtured hope in a wretched region and a troubled world” (The Economist, 2014).

Etter at Ben Ali flyktet fra landet i januar 2011 har Tunisia måttet overkomme store utfordringer. Spenninger mellom religiøse og sekulære grupperinger i kombinasjon med store sosioøkonomiske forskjeller har bidratt til konflikt. Drap av sekulære opposisjonsfigurer, selvmordsbombere i turistområder, angrep på den amerikanske ambassaden, omfattende demonstrasjoner, en dyptgripende politisk krise i 2012 og det nylige terroranslaget mot Bardo Museet - er bare noen av vanskelighetene Tunisia har stått ovenfor etter at grunnlovsforsamlingen ble valgt. På tross av dette har landet hatt en demokratisk utvikling som er svært oppsiktsvekkende. I løpet av fire år har landet gjennomført tre genuine valg, vedtatt en progressiv grunnlov, iverksatt nasjonale overgangsoppgjør og i begynnelsen av februar 2015 ble en ny regjering innstilt gjennom et overveldende flertall i parlamentet. I så måte, har Tunisia tydelig vist potensiale for å oppnå en vellykket demokratisk konsolidering, og er et eksempel på fredelig transisjon både innenfor og utenfor den arabiske regionen.

Egypt

“Egypt’s principal political actors have repeatedly violated almost all of the received ‘best practices’ of democratic transitions. In fact, the very lessons that the visiting experts most frequently emphasized – such as the importance of transitional justice, civilian control over the military, inclusive political approaches, and avoiding winner-takes-all strategies – are among the most glaring failures of Egypt’s attempted democratic transition to date” (Carothers, 2014).

I juni 2012 vant brorskapets kandidat, Mohammed Morsi, presidentvalget i Egypt. I løpet av Morsis presidentperiode prøvde brorskapet å sikre sin innflytelse over sentrale institusjoner.

Brorskapet dominerte den nye grunnlovskomiteen, antall dommere i grunnlovsdomstolen ble redusert og høyt rangerte militæroffiserer ble avsatt. Dette førte til økte spenninger mellom brorskapet, militæret og sekulære-liberale grupper. Dette kulminerte i juli 2013 da SCAF gjennomførte et militærkupp og avsatte Morsi. SCAF tok atter igjen rollen som den lovgivende og utøvende makt i Egypt. Et nytt presidentvalg ble avholdt i mai 2014 der general Abdel Fattah al-Sisi vant. Brorskapet ble erklært en terrororganisasjon og ble slått hardt ned på gjennom massearrestasjoner. En ny valglov ble vedtatt i juni 2014, en lov som skisserer et valgsystem som minner om SCAFs opprinnelige forslag fra mai 2011. Grunnlovsdomstolen vedtok i mars 2015 at deler av valgloven igjen var grunnlovsstridig. Parlamentsvalget som skulle avholdes i mars/april 2015 er blitt utsatt på ubestemt tid.

Referanser

- Abrams, Elliott (2011): *Egypt's Election Law: Too Complicated for a New Democracy*. Pressure Points, Council on Foreign Relations. Publisert 06.11.2011. Lest 01.02.2015.
<http://blogs.cfr.org/abrams/2011/11/06/egypt's-election-law-too-complicated-for-a-new-democracy/>
- Ahmed, Amel (2011): Revolutionary Blind-Spots: The Politics of Electoral System Choice and the Egyptian Transition. *Middle East Law and Governance*, 3: 3-12.
- Aghrout, Ahmed (2010): "The presidential and parliamentary elections in Tunisia, October 2009". *Electoral Studies* 29 (4): 749-753.
- Aghrout, Ahmed (2014): "The National Constituent Assembly Election in Tunisia, October 2011". *Electoral Studies* 34: 294-299.
- Ahmed, Nuran (2012): "Background Paper on the Shura Council Constitutional Framework and Political Practice". *The Egyptian Shura council and the international experiences* 9-24. Arab Forum for Alternatives og Global Partners & Associates.
- Australian Government Refugee Review Tribunal (2012): *Egypt Elections Roundup*.
<http://www.refworld.org/pdfid/51f6213c4.pdf>
- Benoit, Kenneth (2004): "Models of Electoral System Change". *Electoral Studies* 23 (3): 363-389.
- Benoit, Kenneth (2007): "Electoral Laws as Political Consequences: Explaining the Origins and Change of Electoral Institutions" *Annual Review of Political Science* 20 (1): 363-390.
- Boix, Carles (1999): "Setting the Rules of the Game: The Choice of Electoral Systems in Advanced Democracies". *The American Political Science Review* 93 (3): 609-624.
- Brown, Nathan J. (2013): "Egypt's Failed Transition". *Journal of Democracy*. 24 (4): 45-58.
- Brownlee, Jason, Tarek Masoud og Andrew Reynolds (2013): "Why the Modest Harvest". *Journal of Democracy* 24 (4): 29-44.
- Carey, John M. og Andrew Reynolds (2011): "The Impact of Election Systems". *Journal of Democracy* 22 (4): 36-47.
- Carey, John M. (2013): *Electoral Formula and the Tunisian Constituent Assembly*. Working Paper, Dartmouth College Research. 09.05.2013.
<http://sites.dartmouth.edu/jcarey/files/2013/02/Tunisia-Electoral-Formula-Carey-May-2013-reduced.pdf>
- Carothers, Thomas (2014): *Learning Lessons on Lessons Learned*. Carneige Endowment for International Peace, 01.12.2014. Lest: 06.03.2015.
<http://carnegieendowment.org/2014/12/01/learning-lessons-on-lessons-learned/hwas>

Carter Center (2011): *National Constituent Assembly Elections in Tunisia, October 23, 2011, Final Report*.

https://www.cartercenter.org/resources/pdfs/news/peace_publications/election_reports/tunisia-final-Oct2011.pdf

Carter Center (2012): *Final Report of the Carter Center Mission to Witness the 2011–2012 Parliamentary Elections in Egypt*.

http://www.cartercenter.org/resources/pdfs/news/peace_publications/election_reports/egypt-2011-2012-final-rpt.pdf

Cavatorta, Francesco og Fabio Merone (2013): "Moderation through exclusion? The journey of the Tunisian Ennahda from fundamentalist to conservative party". *Democratization* 20 (5): 857-875.

Chemingui, Mohamed A. og Marco V. Sánchez (2011): *Assessing Development Strategies to Achieve the MDGs in The Republic of Tunisia*. United Nations Department for Social and Economic Affairs October 2011.

http://www.un.org/en/development/desa/policy/capacity/output_studies/roa87_study_tun.pdf

Chayes, Sarah (2014): *How a Leftist Labor Union Helped Force Tunisia's Political Settlement*. Carnegie Endowment for International Peace, 27.04.2014. Lest: 01.12.2014.

<http://carnegieendowment.org/2014/03/27/how-leftist-labor-union-helped-force-tunisia-s-political-settlement>

Colomer, Joseph m. fl. (2004) *Handbook of Electoral System Choice*, From the Selected Works of Josep M. Colomer, Juli 2004. http://works.bepress.com/josep_colomer/3/

Colomer, Joseph (2005): "It's Parties That Choose Electoral Systems (or, Duverger's Laws Upside Down)". *Political Studies* 53 (1): 1–21.

El-Hennawy, Noha (2011): "Egypt's middle class won't follow Tunisian example, experts say". *Egypt Independent*. Publisert 20.01.2011. Lest 28.04.2015.

<http://www.egyptindependent.com/news/egypts-middle-class-wont-follow-tunisian-example-experts-say>

Elklit, Jørgen og Andrew Reynolds (2000): *The Impact of Election Administration on the Legitimacy of Emerging Democracies*. Working Paper #281, September 2000, The Hellen Kellogg Institute for International Studies.

Den europeiske union (2011): *Tunisie Rapport Final Élection De l'assemblée Nationale Constituante 23 Octobre 2011, Mission d'observation Électorale de l'union Européenne*.

http://www.eueom.eu/files/pressreleases/english/rapport-final-moe-ue-tunisie-2011_fr.pdf

Faris, David M. (2012): "Constituting Institutions: The Electoral System in Egypt". *Middle East Policy* 19 (1): 140-154.

Ferree, Karen E., G. Bingham Powell og Ethan Scheiner (2014): "Context, Electoral Rules and Party Systems". *Annual Review Political Science* 17: 421–439.

FNs høykommissær for menneskerettigheter (1996): *General Comment No. 25: The right to participate in public affairs, voting rights and the right of equal access to public service (Art. 25)*, paragraf 20. <http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/0/d0b7f023e8d6d9898025651e004bc0eb>

Hassan, Mazen (2013): "Elections of the People's Assembly, Egypt 2011/12". *Electoral Studies* 32: 370-374.

Haugbølle, Rikke Hostrup og Francesco Cavatorte (2011): "Will the Real Tunisian Opposition Please Stand Up? Opposition Coordination Failures under Authoritarian Constraints". *British Journal of Middle Eastern Studies* 38 (3): 323-341.

Human Rights Watch. *Egypt: Retry or Free 12,000 After Unfair Military Trials*. Publisert 10.09.2011. Lest 22.03.2015. <http://www.hrw.org/news/2011/09/10/egypt-retry-or-free-12000-after-unfair-military-trials>

IFES (International Foundation for Electoral Systems) (2011a): *Elections in Egypt: Lessons from the 2011 Constitutional Referendum and the Constitutional Declaration*. IFES Briefing Paper April 2011.

IFES (2011b): *Elections in Egypt, Analysis of the 2011 Parliamentary Electoral System*.

IFES (2013): *Elections in Egypt: The Electoral Framework in Egypt's Continuing Transition: February 2011 – September 2013*. IFES Briefing Paper October 2013.

IFES (2014): *Elections in Tunisia: Selection of the New Independent High Authority for Elections*. Januar 2014.

Joffé, George (2011): "The Arab Spring in North Africa: Origins and Prospects". *The Journal of North African Studies* 16 (4): 597-532.

Kirkpatrick, David D. (2011): *Financing Questions Shadow Tunisian Vote, First of Arab Spring*. New York Times. Publisert: 22.10.2011. Lest: 03.02.2015. <http://www.nytimes.com/2011/10/23/world/africa/tunisia-election-faces-financing-questions.html?pagewanted=all&r=1>

Kouddous, Sharif Abdel (2011): *Egyptian Military Kills 14 Protesters, Attacks Journalists in Brutal Crackdown in Tahrir Square*. Democracy Now! Publisert 19.12.2011. Lest: 22.03.2015. http://www.democracynow.org/2011/12/19/egyptian_military_kills_14_protesters_attacks

L'Express (2011): *Tunisie: le mouvement islamiste Ennahda se retire de la commission des réformes*. Publisert 27.06.2011. Lest 03.02.2015. http://www.lexpress.fr/actualites/1/monde/tunisie-le-mouvement-islamiste-ennahda-se-retire-de-la-commission-des-reformes_1006611.html

Landolt, Laura K. og Paul Kubicek (2014): "Opportunities and constraints: comparing Tunisia and Egypt to the coloured revolutions". *Democratization* 21 (6): 984-1006.

Le Monde (2011): "*La Tunisie va connaître de vraies élections libres*". Publisert 20.04.2011. Lest 03.02.2015. http://www.lemonde.fr/tunisie/article/2011/04/20/la-tunisie-va-connaître-de-vraies-elections-libres_1510254_1466522.html

Lesch, Ann M. (2014): "Troubled Political Transitions: Tunisia, Egypt and Libya". *Middle East Policy*. 21 (1): side 62-74.

Lindberg, Staffan (2009): "Democratization by Elections: A Mixed Record". *Journal of Democracy* 20 (3): 86-92.

Linz, Juan J. og Alfred Stepan (1996): "Toward Consolidated Democracies". *Journal of Democracy*, side 14-33. <http://repi.ulb.ac.be/sites/default/files/Contenu/Cours/linz-et-stepan1.pdf>

Mahjar-Barducci, Anna (2012): *Understanding the Islamist Wave in Tunisia*. Publisert 27.04.2012. Lest 20.05.2015. <http://imbd.blog.com/?p=684>

Mannheimer, Edgar (2014): *Why Egypt, but not Tunisia? Comparing transitions in Egypt and Tunisia*. Statsvitenskapelig fakultet ved Universitetet i Lund. <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=4448122&fileOid=4448123>

Masoud, Tarek (2011): "The Road to (and from) Liberation Square". *Journal of Democracy* 22 (3), 20-34.

McCurdy, Daphne (2011): *A Guide to the Tunisian Elections, October 2011*. Project on Middle East Democracy, oktober 2011. <http://pomed.org/wordpress/wp-content/uploads/2011/10/tunisian-election-guide-2011.pdf>

Mietzner, Marcus (2014): "Successful and failed democratic transitions from military rule in majority Muslim societies: the cases of Indonesia and Egypt". *Contemporary Politics* 20 (4) 435-452.

Nahem, Joachim (2015): "Tunisia's democratic transition: Why it has succeeded and what we can learn" i *The Arab Spring: When the World Missed a Chance*. Bokprosjekt av NUPI (Norsk Utenrikspolitisk Institutt). Boken forventes å bli publisert i løpet av 2015.

National Democratic Institute (NDI) (2012): *NDI Preliminary Statement On Third Round Of Voting In Egypt's People's Assembly Elections*. <https://www.ndi.org/Egypt-elections-round3>

National Democratic Institute (NDI) (2011): *Final Report on the Tunisian National Constituent Assembly Elections*. https://www.ndi.org/files/tunisia-final-election-report-021712_v2.pdf

Pew Research Center (2014): *Majority of Egyptians Still Prefer Democracy, but Support Is Waning*. Spring 2014 Global Attitudes survey. Q19. <http://www.pewglobal.org/2014/05/22/one-year-after-morsis-ouster-divides-persist-on-el-sisi-muslim-brotherhood/egypt-report-16/>

Reynolds, Andrew, Ben Reily og Andrew Ellis m.fl. (2005): "Electoral System Design Handbook: The New International IDEA Handbook". International Institute for Democracy and Electoral Assistance, Sverige.

Roll, Stephan (2010): *Gamal Mubarak and the Discord in Egypt's Ruling Elite*. Carnegie Endowment for International Peace. Publisert 01.11.2010. Lest 31.03.2015.
<http://carnegieendowment.org/2010/09/01/gamal-mubarak-and-discord-in-egypt-s-ruling-elite/b1yb>

Roussias, Nasos (2012): *Turnout in the Early Elections of New Democracies: The Effects of Pre-Democratic Experiences and Party System Evolution*. Universitetet i Sheffield.
http://www.sociology.ox.ac.uk/documents/epop/papers/Roussias_Turnout%20EPOP%202012.pdf

Roy, Oliver (2012): "The Transformation of the Arab World". *Journal of Democracy* 23 (3): 5-18.

Sayigh, Yezid (2012): *Above the State: The Officers' Republic in Egypt*. Carnegie Middle East Center. Publisert 01.08.2012. Lest: 14.03.2015. <http://carnegie-mec.org/2012/08/01/above-state-officers-republic-in-egypt/d4sx#>

Sayyad, Nezar (2011): *Military, Money, and Motives in Egypt*. Harvard University Press Blog. Publisert 18.02.2011. Lest 14.03.2015.
http://harvardpress.typepad.com/hup_publicity/2011/02/alsayyad-cairo-military-money-and-motives-in-egypt.html

Stepan, Alfred (2012): "Tunisia's Transition and the Twin Tolerations". *Journal of Democracy* 23 (2): 89-103.

Stepan, Alfred og Juan J. Linz (2013): "Democratization Theory and the Arab Spring". *Journal of Democracy* 24 (2): 15-30.

Store norske leksikon (2014): *Den arabiske våren*. Publisert 14.10.2014. Lest 25.05.2015.
https://snl.no/Den_arabiske_våren

Tavana, Daniel (2011a): *Egypt's Parliamentary Elections: The Political Implications of Electoral Transition*. The Dubai Initiative. <http://belfercenter.hks.harvard.edu/files/Tavana-EgyptElectionsGuide.pdf>

Tavana, Daniel (2011b): "Party proliferation and electoral transition in post-Mubarak Egypt". *The Journal of North African Studies* 16 (4): 555-571.

The Economist (2014): *Our country of the year, Hope springs*. Publisert 20.12.2014. Lest 12.01.2015. <http://www.economist.com/news/leaders/21636748-has-been-bad-year-nation-states-someand-one-particulardeserve>

The International Republican Institute (IRI) (2011): *Tunisia Constituent Assembly Elections October 23, 2011 - Election Observation Mission Final Report*.
http://www.iri.org/sites/default/files/fields/field_files_attached/resource/tunisias_2011_constituent_assembly_elections.pdf

The International Republican Institute (2011 og 2012): Opinionsmålinger utført i Tunisia i 2011 og 2012. Se [http://www.iri.org/news-and-resource?date\[value\]=®ion=All&country=804&type=All&topic=15&language=All&page=1](http://www.iri.org/news-and-resource?date[value]=®ion=All&country=804&type=All&topic=15&language=All&page=1)

Think Africa Press (2011): "Aridha Chaabia: Uneven Treatment?". Publisert 14.11.2011. Lest 05.02.2015. <http://thinkafricapress.com/tunisia/aridha-chaabia-uneven-treatment>

Trager, Eric (2011): *Egypt's New Elections Laws: Another Democratic Setback*. The Washington Institute. Publisert 27.09.2011. Lest: 22.03.2015. <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/egypts-new-elections-laws-another-democratic-setback>

Tuccinardi, Domenico, Paul Guerin, Fabio Bargiacchi og Linda Maguire (2009): *ACE "Focus On..." Series: Making Electoral Assistance Effective: From Formal Commitment to Actual Implementation*. ACE The Electoral Knowledge Network.

UNESCO (2013:) *Assessment of Media Development in Egypt: Based on UNESCO's Media Development Indicators*. UNESCO, Frankrike. <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002207/220742e.pdf>

Utenriksdepartementet USA (2012): "Egypt (03/19/12)". Publisert 19.03.2012. Lest 31.03.2015. <http://www.state.gov/outofdate/bgn/egypt/196332.htm>

Verdensbanken. *Data, government expenditure per student, tertiary (% of GDP per capita)*. http://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TERT.PC.ZS?order=wbapi_data_value_2010+wbapi_data_value+wbapi_data_value-first&sort=asc

Wolf, Anne (2014): *Can Secular Parties Lead The New Tunisia?* Carnegie Endowment for International Peace. April 2014. <http://carnegieendowment.org/2014/04/30/can-secular-parties-lead-new-tunisia>

Yin, Robert K. (2009): *Case Study Research: design and methods*. California: Thousand Oaks.

Vedlegg

Vedlegg 1 – Egypt: oversikt over endringer gjort i valglovene

Date Issued	SCAF Decree	Significance for PA Elections Framework
July 19, 2011	Decree 108	Amended the draft LOPA, maintaining the mixed election system but changing the proportions of seats to 50 percent closed lists and 50 percent individual candidacy (Article 3). The decree also removed the clause allowing independent candidates to be on election lists (Article 3).
September 25, 2011	September 2011 Constitutional Declaration	Amended Article 38 of the March 2011 Constitutional Declaration. The mixed electoral system remained but the proportions changed again to two-thirds of
		the seats elected by closed lists and one-third by individual candidacy (Article 1) compared to the 50-50 mixed system established by Decree 108.
September 26, 2011	Decree 120	Restricted candidates belonging to political parties from competing in the individual candidacy system (Article 5).
September 26, 2011	Decree 121	Defined the number of PA constituencies for both the closed list and the individual candidacy systems (Article 1).
September 27, 2011	Decree 199	Called for PA elections in November 2011, which would be held in three phases (Article 2). Provided that the PA should convene on March 17, 2012 (Article 3).
October 8, 2011	Decree 123	Repealed Article 5 of Decree 120, allowing political party members to contest the individual candidate seats in the PA (Article 1).
November 19, 2011	Decree 130	Stated the rules for voting by Egyptians living abroad.

Kilde: IFES (2013): *Elections in Egypt: The Electoral Framework in Egypt's Continuing Transition: February 2011 – September 2013*. IFES Briefing Paper October 2013.